บทที่ 2

แนวคิดและวิวัฒนาการเกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์

ปัจจุบันภาพยนตร์เป็นสื่อสำคัญในสังคม โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากรายได้อันเกิดจากอุตสาหกรรมเกี่ยวกับภาพยนตร์ในแต่ละปีนั้นคิดเป็นจำนวนมหาศาล ทำให้ธุรกิจอุตสาหกรรมภาพยนตร์มีการแข่งขันในทางการค้าที่สูง ทำให้สังคมจึงมองเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของงานภาพยนตร์มากขึ้น ประกอบกับในงานภาพยนตร์ถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์อย่างหนึ่ง การละเมิดลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์ในปัจจุบันเกิดขึ้นมากตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ดังนั้น จึงควรทราบและเข้าใจในแนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ และควรทราบถึงหลักการเบื้องต้นเกี่ยวกับวิวัฒนาการของงานภาพยนตร์ ความหมายของงานภาพยนตร์ ลักษณะทั่วไปในการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยก่อนมีการตราพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 ด้วย

2.1 แนวความคิดในการคุ้มครองลิขสิทธิ์

กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญามีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของปัจเจกชนและสาธารณชนควบคู่กันไป กล่าวคือ การให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจะไม่ให้การคุ้มครองแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเด็ดขาด แต่จะมีการจัดให้สาธารณชนมีสิทธิในระดับหนึ่งที่จะสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญานั้นได้ตามสมควร สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาจึงมีความแตกต่างไปจากสิทธิในทรัพย์สินประเภทอื่น ๆ เช่น การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจะมีการจำกัดระยะเวลาการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาจะมีขอบเขตที่จำกัดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ และสาธารณชนมีสิทธิในระดับหนึ่งที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญานั้นได้แม้จะอยู่ในช่วงระยะเวลาที่กฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิแก่เจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาตามเจตนารมณ์ของกฎหมายลิขสิทธิ์นั้นโดยไม่ต่างจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาอื่น คือ เพื่อส่งเสริมให้มีการประดิษฐ์คิดค้นวิทยาการใหม่ ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการสร้างสรรค์งานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม แนวความคิดพื้นฐานในการคุ้มครองลิขสิทธิ์โดยทั่วไป คือ การคุ้มครองเพื่อส่งเสริมให้มีผู้ริเริ่มสร้างสรรค์งานศิลปกรรมและวรรณกรรมมากขึ้น ให้สังคมส่วนรวมได้รับประโยชน์ เกิดความเป็นธรรมและหลักประกันสำหรับผู้สร้างสรรค์ที่ใช้สติปัญญา ความรู้

ความสามารถ ความชำนาญในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยผู้อื่นไม่สามารถล่วงละเมิดได้ นอกจากนี้ เจตนารมณ์การคุ้มครองผู้สร้างสรรค์โดยทั่วไปก็เพื่อความยุติธรรมแก่ผู้สร้างสรรค์เพื่อสนับสนุนทางด้านเศรษฐกิจที่ผู้สร้างสรรค์ได้ลงทุนไปและเพื่อส่งเสริมการเผยแพร่วิทยาการและวัฒนธรรม[1] แต่การคุ้มครองลิขสิทธิ์ก็มีข้อจำกัด 3 ประการ[2] คือ ประการแรก กฎหมายลิขสิทธิ์ไม่ได้ให้สิทธิเหนือความคิด หากแต่เป็นการให้สิทธิที่จะป้องกันการลอกเลียนงาน ดังนั้น การสร้างสรรค์งานโดยอิสระโดยมิได้ลอกเลียนงานของผู้อื่นจะไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ แม้ว่างานที่ออกมาจะมีลักษณะเหมือนหรือคล้ายกับงานของผู้อื่นก็ตาม ประการที่สอง กฎหมายลิขสิทธิ์มิได้คุ้มครองความคิด (idea) แต่คุ้มครองการแสดงออกซึ่งความคิด (Expression of Idea) ซึ่งมีเหตุผลเพื่อไม่ให้เกิดการผูกขาดซึ่งความคิด และส่งเสริมให้มีการแสดงออกซึ่งความคิดออกสู่สังคมในรูปแบบต่าง ๆ ประการที่สาม กฎหมายลิขสิทธิ์จะไม่ให้ความคุ้มครองข้อเท็จจริง (Fact) ระบบ วิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ เนื่องจากถือว่าข้อเท็จจริงเป็นสมบัติของสาธารณะ (Public Domain) ที่ไม่มีข้อจำกัดในการใช้ นอกจากนี้หลักการสำคัญของกฎหมายลิขสิทธิ์มีขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิอันชอบธรรมแก่เจ้าของลิขสิทธิ์โดยมิให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อสิทธิที่สาธารณชนจะใช้ประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์นั้น

สำหรับเหตุผลในการคุ้มครองลิขสิทธิ์ มีผู้ให้คำจำกัดความไว้หลายท่าน เช่น

อ. พงษ์ศักดิ์ กิติสมเกียรติ์ ให้เหตุผลในการคุ้มครองลิขสิทธิ์ว่า[3]

1) เหตุผลแห่งความยุติธรรมของสังคมทั่วไปที่ว่า ผู้สร้างสรรค์สมควรได้รับประโยชน์ซึ่งเป็นผลผลิตจากแรงงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ประโยชน์ที่เขาทั้งหลายจะได้รับอยู่ภายใต้เงื่อนไขแห่งค่าตอบแทนการใช้งานสร้างสรรค์นั้น ซึ่งเป็นความเป็นธรรมตามธรรมชาติที่ถือว่าเมื่อผู้สร้างสรรค์ได้ทุ่มเทสติปัญญา กำลังความคิดก่อให้เกิดงานขึ้นมาเขาย่อมเป็นเจ้าของงานนั้นและควรมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในงานนั้น โดยสามารถป้องกันมิให้ผู้อื่นมาใช้งานของเขาโดยไม่ได้รับอนุญาต[4]

---

[1] นิวัฒน์ มีลาภ. (2539). ***กฎหมายลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า***. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแห่ง, หน้า 15.

[2] นันทนะ อินทนนท์ และคณะ. (2551), ***รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการ "การคุ้มครองลิขสิทธิ์งานที่เผยแพร่ผ่านระบบดิจิทัล : ปัญหาต่อการเรียนการสอนผ่านอินเตอร์เน็ตและปัญหาการเข้าถึงและการใช้ข้อมูลทางอินเตอร์เน็ต***. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. หน้า 38.

[3] พงษ์ศักดิ์ กิติสมเกียรติ์. (2525) ความรู้ชุดกฎหมายลิขสิทธิ์. ***วารสารศิลปากร*** หน้า 88 – 89.

[4] ธัชชัย ศุภผลศิริ. (2539). ***คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์***. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม. หน้า 13.

2) เหตุผลแห่งความเจริญก้าวหน้าของวัฒนธรรม เมื่อผู้สร้างสรรค์ได้รับความคุ้มครองผลตอบแทนที่ได้รับจากงานของผู้สร้างสรรค์ที่ได้ผลิตขึ้นนั้น ทำให้เกิดความเจริญแก่งานวรรณกรรม นาฏกรรม ดนตรีกรรมและงานอื่น ๆ และขยายตลอดไปถึงหนังสือเรียน ตำราเรียน ฯลฯ ของประเทศชาติอันเป็นการพัฒนาวัฒนธรรมของชาติทางหนึ่ง

3) เหตุผลบนพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การลงทุนบางครั้งมีความจำเป็นต่อการสร้างสรรค์ผลงาน เช่น การสร้างงานภาพยนตร์ การสร้างงานสถาปัตยกรรม การจัดพิมพ์หนังสือ การผลิตสิ่งบันทึกเสียง จะได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่เมื่อมีการคุ้มครองลิขสิทธิ์ และจะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศด้วย

4) เหตุผลด้านศีลธรรม งานสร้างสรรค์ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นเป็นการแสดงออกทางปัญญาของผู้สร้างสรรค์ ดังนั้น ผู้สร้างสรรค์จึงควรที่จะได้รับความเคารพนับถือ หรือมีสิทธิในการตัดสินใจในการนำงานมาทำซ้ำหรือออกเล่นแสดงในที่สาธารณหรือมีสิทธิห้ามนำงานของเขาไปใช้จนเกิดความเสียหาย เรียกว่า "ธรรมสิทธิ์"

5) เหตุผลทางด้านชื่อเสียงและเกียรติคุณของประเทศชาติ งานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้นในประเทศใด ย่อมแสดงถึงปรัชญาหรือคุณลักษณะของคนในชาตินั้น เป็นการเผยแพร่ขนมธรรมเนียมประเพณีให้แพร่หลายไปเป็นที่รู้จักกันได้ทั่วโลก

6) เหตุผลทางด้านสังคม การเผยแพร่งานไปสู่คนจำนวนมากจะทำให้เกิดความเชื่อมโยงกันได้ระหว่างชนชั้น และกลุ่มผู้มีวัยต่างกัน และทำให้สังคมมีความมั่นคงยิ่งขึ้น ผู้สร้างสรรค์จึงถือได้ว่าเป็นผู้ให้บริการแก่สังคม หากว่างานของเขานั้นได้เข้าถึงประชาชนทั่วไปและสร้างความก้าวหน้าให้สังคมได้

อ. อรพรรณ พนัสพัฒนา ให้เหตุผลในการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ว่า[5]

1) เหตุผลทางด้านความเป็นธรรมตามธรรมชาติ (Principle of Natural Justice) เนื่องจากผู้สร้างสรรค์เป็นผู้ใช้สติปัญญา ความชำนาญและแรงงานในการสร้างสรรค์งาน ดังนั้น ผู้สร้างสรรค์งานผู้นั้นควรจะเป็นเจ้าของงานโดยมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Rights) ในการกำหนดรูปแบบสภาพเงื่อนไขตลอดจนระยะเวลาในการใช้งานนั้น โดยป้องกันมิให้ผู้อื่นมาใช้ประโยชน์จากงานของตนโดยมิได้รับอนุญาต และหากงานนั้นสามารถสร้างมูลค่าเป็นทรัพย์สินขึ้นมาผู้สร้างสรรค์ก็ควรได้รับประโยชน์จากการนั้นในรูปของค่าตอบแทนการใช้สิทธิ (Royalty)

---

[5] อรพรรณ พนัสพัฒนา. (2006). ***การคุ้มครองลิขสิทธิ์ในคำบรรยายของผู้สอน***. เข้าถึงได้จาก : http//:www.library.coj.go.th/Article/ data/intellectual9.htm. หน้า 26

2) เหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Argument) การสร้างสรรค์งานนั้นจำเป็นต้องมีการลงทุนในขณะสร้างงานหรือนำงานออกเผยแพร่ต่อสาธารณชน ผู้ลงทุนย่อมคาดหวังผลกำไรจากการลงทุนดังกล่าวจึงจำเป็นต้องให้ความคุ้มครองแก่ผู้ลงทุน

3) เหตุผลทางด้านวัฒนธรรม (Cultural Argument) เมื่อเวลาผ่านไปงานสร้างสรรค์หลากหลายงานได้กลายมาเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติในแง่ของการสะท้อนหรือบ่มเพาะให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในสังคม จึงเป็นประโยชน์แก่สาธารณะในการสร้างเสริมวัฒนธรรมให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

4) เหตุผลทางด้านสังคม (Social Argument) การเผยแพร่งานต่อสาธารณชนทำให้เกิดความเชื่อมโยง และหล่อหลอมความรู้ของคนในสังคมทุกฐานะ เพศ อายุ และสีผิว การให้ความคุ้มครองแก่งานสร้างสรรค์จึงก่อให้เกิดความมั่นคงและเป็นปึกแผ่นของสังคม

เมื่อการพัฒนาและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จนเข้าสู่ยุคที่เรียกว่า "ยุคดิจิทัล" (Digital Era) ทำให้บุคคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information And Communication Technology) รวมทั้งเทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์กลายเป็นปัจจัยการผลิตที่มีนัยสำคัญของระบบเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นยุคที่ต้องอาศัยความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ เป็นตัวขับเคลื่อนและเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและยกระดับความสามารถในการแข่งขันทางการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ซึ่งถือได้ว่าเป็นยุคที่การเติบโตของเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) เป็นไปอย่างก้าวกระโดด ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศนี้เองถูกเรียกว่าเป็น "Killer Application" หรือเรียกว่า "Disruptive Technology"[6] ทั้งนี้ เพราะผลกระทบที่เกิดจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศนี้มาใช้ในชีวิตประจำวันมีมากเกินกว่าที่ผู้ประดิษฐ์และสร้างสรรค์เทคโนโลยีเหล่านั้นคาดหมายไว้ เนื่องจากเทคโนโลยีได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของมนุษย์เป็นอย่างมาก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมทุก ๆ ด้าน และเทคโนโลยีเหล่านั้นก็ได้เพิ่มความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นปัจจัยที่สามของการผลิตควบคู่ไปกับแรงงาน และทุนซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตดั้งเดิม ซึ่งจะส่งผลถึงการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต ศักยภาพและการแข่งขันในทางการค้าระหว่างประเทศด้วยเหตุดังกล่าว ประเทศต่าง ๆ จึงเริ่มตระหนักถึงความสำคัญต่อการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในเทคโนโลยีนั้น เนื่องจากหากปราศจากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

---

[6] บัณฑิต หลิมสกุล. (2547). ***ขอบเขตการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์***. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 4.

อย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะเปิดโอกาสให้คู่แข่งทางการค้าลอกเลียนหรือขโมยเทคโนโลยีเหล่านั้นไป โดยไม่ต้องลงทุน ซึ่งลิขสิทธิ์ก็ถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่ประเทศต่าง ๆ ให้ความสำคัญ

2.2 วิวัฒนาการเกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามกฎหมายระหว่างประเทศ[7]

กฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ เชื่อกันว่าน่าจะเกิดขึ้นตั้งแต่ในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 12 เนื่องจากในสมัยนั้นนักปราชญ์และเชื้อพระวงศ์ในยุโรปให้ความสำคัญกับวรรณคดีกรีกและลาตินเป็นอันมาก ต่อมาในปี ค.ศ.1476 ได้มีการรวมกลุ่มของผู้ประกอบกิจการในการพิมพ์หนังสือขึ้น เรียกว่า Stationers และต่อมาได้ตั้งเป็นบริษัท Stationers โดยทำหน้าที่การพิมพ์หนังสือเพื่อขายในประเทศอังกฤษ[8] ต่อมาในปี ค.ศ. 1662 ได้ปรากฏรูปแบบของการคุ้มครองลิขสิทธิ์ขึ้นในพระราชบัญญัติว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิ ค.ศ.1662 (Licensing Act) ซึ่งให้การคุ้มครองอย่างถาวรแก่ผลงานของผู้ใดก็ตามที่ขึ้นทะเบียนที่บริษัท Stationers เพื่อป้องกันไม่ให้มีการพิมพ์ผลงานที่จะต่อต้านหรือเป็นภัยต่อราชอาณาจักรและศาสนจักร[9] จนกระทั่งในปี ค.ศ.1710 ได้มีการประกาศใช้ The Statute of Anne ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ฉบับแรกของโลกที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้สร้างสรรค์ โดยมีอายุการคุ้มครอง 21 ปี นับจากวันที่ 21 เมษายน 2510 ในกรณีที่ผลงานมีการตีพิมพ์ก่อนหน้านี้แล้ว และให้ความคุ้มครอง 14 ปี นับจากการโฆษณาครั้งแรก สำหรับผลงานที่ตีพิมพ์ภายหลังวันดังกล่าวนี้ ซึ่งเวลาต่อมาประเทศต่าง ๆ ได้นำ The Statute of Anne มาแม่แบบของกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ภายในประเทศตน ช่วงศตวรรษที่ 18 ต่อเนื่องมาจนถึงศตวรรษที่ 19 เป็นยุคสมัยของการปฏิวัติอุตสาหกรรมความเจริญก้าวหน้าทางศิลปกรรมและเทคโนโลยีต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ประเทศต่าง ๆ จึงเกิดความตื่นตัวในการตรากฎหมายลิขสิทธิ์มากขึ้น โดยมุ่งให้คุณประโยชน์แก่ผู้สร้างสรรค์ที่จะได้รับความคุ้มครองในเวลาอันจำกัด แต่ก็ยังมิได้มีการให้ความคุ้มครองงานสร้างสรรค์ของต่างประเทศ จนในปี ค.ศ. 1852 ประเทศฝรั่งเศสได้ขยายการให้ความคุ้มครองงานสร้างสรรค์โดยไม่คำนึงถึงแหล่งกำเนิดของงาน ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศ[10] การเริ่มต้นให้ความคุ้มครองงานสร้างสรรค์ดังกล่าวถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของความแตกต่างทางความคิดในการคุ้มครองลิขสิทธิ์ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มประเทศที่ผลิตงานอันมีลิขสิทธิ์ซึ่งโดยมากจะเป็นกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วที่ต้องการให้มี

---

[7] ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2541). ***คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์***. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : นิติธรรม. หน้า 3.

[8] เรื่องเดียวกัน, หน้า 4

[9] Lynette Owen. Selling Rights (งามพรรณ เวชชาชีวะ (แปล). (1997) ***คู่มือธุรกิจลิขสิทธิ์***. (3rd ed). London:Routledge. หน้า 6.

[10] ไชยยศ เหมะรัชตะ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 7, หน้า 4.

การคุ้มครองลิขสิทธิ์ที่เกิดขึ้นในทางระหว่างประเทศเพื่อที่ผลงานของตนจะได้ไม่ถูกละเมิด ส่วนกลุ่มผู้บริโภคผลงานซึ่งโดยมากเป็นกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนาที่ไม่ต้องการระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในทางระหว่างประเทศ เพราะจะทำให้ประเทศของตนจะเข้าถึงงานอันมีลิขสิทธิ์ได้ยากขึ้น ค่าใช้จ่ายก็สูงขึ้น และเกิดความยุ่งยากในทางปฏิบัติและในทางกฎหมายมากยิ่งขึ้น แม้ในทางทฤษฎีแล้วการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศโดยปราศจากที่มาแหล่งกำเนิดงานนั้นน่าจะให้ความยุติธรรมกับผู้สร้างสรรค์เป็นอย่างมาก แต่ในทางเศรษฐกิจประเทศกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนาก็ย่อมสูญเสียผลประโยชน์อย่างแน่นอน แต่สุดท้ายแล้วกลุ่มประเทศที่มีอำนาจต่อรองน้อยกว่าย่อมต้องยอมจำนนเข้าผูกพันต่อพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยในปี ค.ศ.1858 องค์การวรรณกรรม (Literary Congress) ได้จัดให้มีการประชุมบรรดานักเขียน นักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ นักวิทยาศาสตร์ และผู้พิพากษาจาก 14 ประเทศ เพื่อพิจารณากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาสากล ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ความคุ้มครองผู้สร้างสรรค์ทั้งในประเทศและต่างประเทศให้สมบูรณ์เต็มที่ โดยเมื่อวันที่ 9 กันยายน ค.ศ.1886 ได้มีการจัดทำอนุสัญญากรุงเบิร์นเพื่อการคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม (Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works) โดยเป็นอนุสัญญาฉบับแรกของโลก ที่ให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ ซึ่งต่อมาได้มีการแก้ไขอนุสัญญานี้หลายครั้ง โดยมุ่งหมายให้การให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์มีความชัดเจนและครอบคลุมได้มากที่สุดตามสภาพแวดล้อมในช่วงเวลานั้น ๆ อย่างไรก็ตาม ปัญหาจากการใช้อนุสัญญาฉบับนี้ซึ่งใช้หลักฉันทมติและการอนุญาตให้มีการตั้งข้อสงวนได้นั้นเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งกับการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในโลกยุคดิจิทัล ซึ่งการละเมิดลิขสิทธิ์เกิดขึ้นได้โดยง่ายและรวดเร็ว

หลังจากนั้นในปี 1961 ได้มีการจัดทำอนุสัญญากรุงโรมหรืออนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองสิทธินักแสดง ผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียง และผู้แพร่เสียงแพร่ภาพ (Rome Convention 1961 or International Convention for Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organizations) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิทธิข้างเคียง (Related Rights or Neighbouring Rights) ซึ่งในช่วงแรกประเทศต่าง ๆ ยังไม่ให้ความสนใจเข้าเป็นภาคีมากนัก เนื่องจากเทคโนโลยีการบันทึกเสียงและการแพร่เสียงแพร่ภาพในยุคสมัยนั้นยังไม่มีความก้าวหน้าเท่าที่ควร แต่ในเวลาต่อมาเมื่อเทคโนโลยีมีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น ประเทศต่าง ๆ จึงเริ่มให้ความสนใจเป็นภาคีอนุสัญญานี้เพิ่มมากขึ้น

ต่อมาในปี 1967 ได้มีการก่อตั้งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization : WIPO) ขึ้น ณ กรุงสต็อกโฮล์ม และได้พยายามออกกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในปี ค.ศ.1994 ในการเจรจาการค้าพหุภาคีของ

ความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (The General Agreement of Tariffs and Trade : GATT) ณ เมืองปุนต้า เดลเอสเต้ ประเทศอุรุกวัย โดยนำมาซึ่งการก่อตั้งองค์การการค้าโลก (The World Trade Organization : WTO) และในการเจรจาดังกล่าวได้มีการนำประเด็นเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเข้ามาอยู่ในการเจรจาด้วย โดยประเทศที่พัฒนาแล้วอ้างว่าทรัพย์สินทางปัญญามีความสำคัญต่อเศรษฐกิจอย่างมาก ซึ่งประเทศผู้ตามเทคโนโลยีมักจะปล่อยให้เกิดการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอย่างแพร่หลาย อันเนื่องมาจากการประเทศเหล่านั้นไม่ให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเพียงพอ จึงก่อให้เกิดการฉกฉวยเอาทรัพย์สินทางปัญญาและเทคโนโลยีเหล่านั้นไปใช้โดยไม่ได้ขออนุญาต และไม่จ่ายค่าตอบแทน ทำให้ประเทศที่พัฒนาแล้วเกิดความเสียเปรียบในเชิงเศรษฐกิจ ทำให้การเรียกร้องให้มีความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเข้มงวด ซึ่งนำไปสู่ความตกลงว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights หรือ TRIPs) ซึ่งแม้ว่าเนื้อหาของข้อตกลงกล่าวถึงลิขสิทธิ์เพียงไม่กี่บท แต่ก็มีบทบัญญัติให้ภาคีสมาชิกที่มิได้เป็นภาคีในอนุสัญญาเบิร์นต้องยอมรับหลักการคุ้มครองลิขสิทธิ์ของอนุสัญญาเบิร์นโดยอัตโนมัติ ซึ่งเป็นการยกระดับมาตรฐานในการคุ้มครองในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาที่สูงขึ้นกว่าอนุสัญญากรุงเบิร์น รวมทั้งก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ในการที่จะให้ความคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ในยุคดิจิทัลด้วย

ต่อมาในยุคที่มีการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็วปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ผู้สร้างสรรค์อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ผู้สร้างสรรค์ได้รับความเสียหายจากการทำละเมิดในงานอันมีลิขสิทธิ์อย่างกว้างขวางและง่ายดาย โดยวิธีการทำละเมิดอันทันสมัย ดังนั้น องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ได้พยายามแก้ไขปัญหาเพื่อหาวิธีการป้องกันเพื่อมิให้เกิดการละเมิดและเพื่อสนับสนุนการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันในทางระหว่างประเทศ ดังนั้น ในปี 1996 ได้มีการประชุมทางการทูตขององค์กรทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ขึ้น และได้มีการผลักดันกฎหมายคุ้มครองลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศฉบับใหม่ขึ้นแทนที่และเพิ่มเติมการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ที่มีอยู่เดิมในอนุสัญญาเบิร์นเพื่อให้เกิดความชัดเจนขึ้น คือ สนธิสัญญาว่าด้วยลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO Copyright Treaty 1996 : WCT) และสนธิสัญญาว่าด้วยการแสดงและสิ่งบันทึกเสียงขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO Performances and Phonograms Treaty 1996 : WPPT) ซึ่งเป็นการขยายกรอบทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียงเพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล และให้ความคุ้มครองกับงานอันมีลิขสิทธิ์ในรูปแบบที่ยังไม่มีกฎหมายรองรับ เพื่อเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว

ซึ่งกฎหมายที่มีอยู่เดิมไม่เพียงพอต่อการให้ความคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้ แม้ว่าประเทศที่เป็นภาคีของสนธิสัญญาว่าด้วยลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WCT) และสนธิสัญญาว่าด้วยการแสดงและสิ่งบันทึกเสียงขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WPPT) จะมีจำนวนไม่มากนัก แต่ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งได้ให้สัตยาบันต่อสนธิสัญญาดังกล่าวได้ออกกฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีชื่อว่า The Digital Millennium Copyright Act ในปี ค.ศ. 1998 เพื่อรองรับอนุสัญญาดังกล่าว ซึ่งในขณะนั้นสหภาพยุโรปซึ่งลงนามเป็นภาคีสมาชิกยังไม่ได้ให้สัตยาบันต่อสนธิสัญญาดังกล่าวเลย[11]

2.3 ลักษณะทั่วไปของการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์ในประเทศไทยก่อนมีการตราพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558

โดยที่ก่อนมีการตราพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 เพื่อกำหนดบทบัญญัติเป็นการเฉพาะในการแก้ไขปัญหาการบันทึกภาพหรือเสียงจากภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ การให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามบทบัญญัติว่าด้วยกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ในช่วงเวลานั้นยังมีข้อขัดข้องบางประการในการให้ความคุ้มครองเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์ ทั้งนี้ เพื่อให้เข้าใจถึงสภาพการบังคับใช้บทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ที่ยังไม่มีกลไกเป็นการเฉพาะกับปัญหาดังกล่าว จึงได้ศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายไทย ลักษณะโดยทั่วไปของงานภาพยนตร์ และการให้ให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์ในประเทศก่อนมีการตราพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558

2.3.1 วิวัฒนาการเกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามกฎหมายของประเทศไทย

สำหรับประเทศไทย มีบันทึกทางประวัติศาสตร์ได้แสดงไว้ว่ากฎหมายลิขสิทธิ์ไทยเริ่มต้นมาจากประกาศหอสมุดวชิรญาณ ในปี ร.ศ. 111 หรือ พ.ศ. 2435 ในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี โดยมีการกำหนดให้การตีพิมพ์หนังสือวชิรญาณวิเศษไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนจะต้องได้รับอนุญาตจากกรรมการสัมปาทิกสภา ซึ่งถือได้ว่าเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับแรกของประเทศไทย ในเวลาต่อมาพบว่า นอกจากหนังสือวชิรญาณวิเศษแล้ว ประกาศดังกล่าว ไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่หนังสือเล่มอื่นๆได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ความคุ้มครองผู้สร้างสรรค์หนังสือเล่มอื่น ๆ ด้วย จึงเป็นที่มาของการตรากฎหมายที่เรียกว่า พระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ พ.ศ. 2444

---

[11] สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์. (2543), ปัญหาลิขสิทธิ์และสิทธิบัตรที่เกี่ยวข้องกับการพาณิชย์อิเล็คทรอนิกส์. ***บทบัณฑิต***. เล่มที่ 56 ตอน 3. หน้า 77.

ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้รับอิทธิพลจาก The Statute of Anne และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ในวรรณกรรม ค.ศ. 1842 ซึ่งใช้บังคับอยู่ในสหราชอาณาจักรในขณะนั้น และยังเชื่อกันว่าพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ซึ่งสำเร็จการศึกษากฎหมายจากสหราชอาณาจักรเป็นผู้ทรงนำกฎหมายนี้แนะนำมาสู่ประเทศไทย

หลังจากนั้นเมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2474 ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเบิร์นเพื่อคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม ค.ศ. 1886 แก้ไขเพิ่มเติมที่กรุงเบอร์ลินปี ค.ศ. 1908 และพิธีสารเพิ่มเติมปี ค.ศ. 1914 ประเทศไทยจึงได้ตรากฎหมายให้สอดคล้องกับอนุสัญญากรุงเบิร์น ซึ่งมีชื่อว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. 2474 ซึ่งประเทศไทยได้ใช้พระราชบัญญัติดังกล่าวมาเป็นระยะเวลาถึง 47 ปี[12] จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2521 ได้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติดังกล่าว และออกพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ใช้บังคับแทนโดยระบุเหตุผลไว้ในตอนท้ายของพระราชบัญญัติไว้ว่า "โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. 2474 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว บทบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์จึงล้าสมัยและไม่ให้ความคุ้มครองได้กว้างขวางเพียงพอ นอกจากนั้น อัตราโทษที่กำหนดไว้เดิมก็ต่ำมากทำให้มีการละเมิดกฎหมายอยู่เสมอจึงสมควรปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้น" ซึ่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ได้ขยายกรอบการให้ความคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ให้กว้างขึ้น ซึ่งต่อมาได้มีการยกร่างกฎหมายลิขสิทธิ์ทำขึ้นในระหว่างที่มีการเจรจาพหุภาคีรอบอุรุกวัย (Uruguay Round) ซึ่งเป็นรอบสุดท้ายของแกตต์ (GATT) ก่อนที่จะมีการจัดตั้งองค์การการค้าโลก (WTO) ซึ่งในส่วนหนึ่งเป็นการร่างความตกลงทริปส์ (TRIPs) และความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้าเป็นความตกลงหนึ่งของ WTO เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เนื่องจากเป็นนโยบายของรัฐบาลที่จะปรับกฎหมายลิขสิทธิ์ให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ ผู้ร่างกฎหมายลิขสิทธิ์จึงมุ่งเน้นถึงผลของการเจรจา ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า โดยใช้กลยุทธ์ในการรวมกฎเกณฑ์เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ภายใต้ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า ไว้ในกฎหมายใหม่เพื่อป้องกันมิให้ประเทศไทยถูกกล่าวหาจากประเทศต่าง ๆ ว่า ขาดมาตรฐานการคุ้มครองลิขสิทธิ์ที่ได้รับการยอมรับในระดับระหว่างประเทศ อันอาจทำให้ประเทศไทยได้รับการตอบโต้ทางการค้าเช่นที่เคยประสบมาจนกระทั่งปี พ.ศ. 2537 ได้มีการตราพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ขึ้นโดยวัตถุประสงค์ในการตราพระราชบัญญัตินี้เพื่อยกระดับกฎหมายลิขสิทธิ์ภายในประเทศให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศซึ่งเป็นที่ยอมรับ ซึ่งในหลักการและเหตุผลของการตรา

---

[12] ไชยยศ เหมะรัชตะ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 7. หน้า 52.

พระราชบัญญัตินี้ คือ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว บทบัญญัติต่าง ๆ จึงไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการพัฒนาและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรมของประเทศสมควรที่จะได้มีการปรับปรุงมาตรการคุ้มครองลิขสิทธิ์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวและส่งเสริมให้มีการสร้างสรรค์งานในด้านวรรณกรรม ศิลปกรรมและงานด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้นจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ และในช่วงก่อนหน้าที่ประเทศไทยจะมีพระราชบัญญัติดังกล่าว

ประเทศไทยถูกจับตามองว่าเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีปัญหาการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญารวมทั้งได้มีการกำหนดให้ประเทศไทยเข้าร่วมการเจรจาทวิภาคีกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นเสมือนการบีบบังคับให้ไทยมีมาตรการทางด้านกฎหมาย เพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาต่าง ๆ รวมถึงลิขสิทธิ์ที่เข้มงวดยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ. 2537 ประเทศไทยจึงมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งเป็นการยกเลิกพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ทั้งฉบับ และเนื่องจากกฎหมายมิได้ให้การคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ไว้โดยตรง แต่กฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับปัจจุบันให้การคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในฐานะที่เป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่ง และเป็นกฎหมายที่ให้การคุ้มครองสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์อย่างเคร่งครัดอีกด้วย

2.3.2 องค์ประกอบของการให้ความคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์

ลิขสิทธิ์ คือ ทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะทั่วไป[13] ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Right) กล่าวคือ ผู้ทรงสิทธินั้นจะมีอำนาจห้ามบุคคลอื่น ๆ มิให้ลอกเลียนผลงานของเขาได้หรือกล่าวได้ว่า ผู้ทรงสิทธินั้นมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะกระทำการบางอย่างเกี่ยวกับงานลิขสิทธิ์ที่ตนเป็นเจ้าของ ซึ่งบางครั้งจึงมีผู้ใช้คำว่าสิทธิเด็ดขาดอย่างไรก็ดี พึงเข้าใจให้ถูกต้องว่าการมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวหรือสิทธิเด็ดขาดนี้ขอบเขตจำกัดกว่าการมีสิทธิผูกขาด (Monopoly) ในการสร้างสรรค์งานอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะเจ้าของลิขสิทธิ์จะมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการกระทำบางอย่างก็เฉพาะแต่กับงานลิขสิทธิ์ที่ตนเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์อยู่ แต่สิทธินี้ไม่ได้กว้างไกลไปถึงขนาดที่ว่าบุคคลอื่นจะสร้างสรรค์งานอย่างเดียวกันนั้นไม่ได้ถ้าหากเขาทำงานนั้นขึ้นเองโดยไม่ได้ทำซ้ำหรือลอกเลียนจากงานเจ้าของลิขสิทธิ์ แม้ว่าในที่สุดผลงานนั้นจะปรากฏออกมาคล้ายคลึงหรือเหมือนกัน

โดยการมีสิทธิเด็ดขาดหรือสิทธิแต่เพียงผู้เดียวนี้ หมายถึง ผู้อื่นย่อมไม่มีสิทธิที่จะมากระทำการอย่างที่เขามีสิทธิหากไม่ได้รับอนุญาต หากผู้อื่นฝ่าฝืนก็ย่อมถือเป็นการละเมิดหรือล่วงสิทธิ

---

[13] Lynette Owen. Selling Rights. (งามพรรณ เวชชาชีวะ (แปล). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9. หน้า.15.

(Infringement) ของเจ้าของลิขสิทธิ์ ซึ่งเจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมดำเนินคดีเพื่อป้องกันและเยียวยาความเสียหายได้ต่อไป

ประการที่สอง ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิในทางทรัพย์สิน (Property Right) เหตุที่ยอมรับกันเช่นนี้ก็เพราะว่าลิขสิทธิ์นั้นได้มาเมื่องานชิ้นหนึ่งได้ถูกสร้างสรรค์ขึ้นจากการใช้สติปัญญา ความรู้ความสามารถพลังงานของผู้สร้างสรรค์ซึ่งล้วนมีค่ามีราคาในตัวของมันเองทั้งสิ้น (ถึงแม้ว่าในที่สุดงานนั้นจะมีราคาตลาดถูกก็ตาม) เมื่อผู้สร้างสรรค์งานได้ให้สิ่งที่มีค่ามีราคาเช่นนี้สิ่งที่เขาได้รับตอบแทนมาคือลิขสิทธิ์ในงานนั้นซึ่งแน่นอนว่าย่อมต้องเป็นสิทธิที่มีค่ามีราคาโดยนัยเดียวกันนั่นเอง ดังนั้น จึงเป็นที่ยอมรับว่าลิขสิทธิ์นั้นคือสิทธิที่เป็นทรัพย์สินรูปหนึ่ง โดยมีวัตถุแห่งสิทธิเป็นอำนาจหวงกันมิให้ผู้อื่นมาละเมิดสิทธิทั้งหลายที่ตนมีอยู่ และสามารถโอนสิทธิของตนให้ผู้อื่นไปทั้งหมดหรือบางส่วนได้ หรือสามารถอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิของตนได้

ประการที่สาม ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิที่มีจำกัดเวลา เนื่องจากลิขสิทธิ์เป็นสิทธิในทางหวงกันที่เจ้าของลิขสิทธิ์ได้มาเป็นการตอบแทนแก่การทุ่มเทกำลังกายกำลังสติปัญญาสร้างสรรค์งานขึ้นมาเป็นประโยชน์แก่สังคม และในขณะเดียวกันก็คำนึงถึงประโยชน์ของสังคมที่จะได้ใช้งานนั้นด้วย อายุลิขสิทธิ์จึงถูกกำหนดไว้ด้วยเกณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าน่าจะเป็นการตอบแทนที่พอสมควรแก่ผู้สร้างสรรค์งานนั้น ส่วนจะเป็นระยะเวลาเท่าใดนั้น มักจะขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างประเทศหรือกฎหมายภายใน

เมื่ออายุของลิขสิทธิ์สิ้นสุดลงแล้ว ถือว่างานที่เคยมีลิขสิทธิ์นั้นตกเป็นสมบัติสาธารณะ (Work in Public Domain) ที่ใครก็ใช้ประโยชน์ได้และจะไม่มีใครมีอำนาจหวงกัน

ประการที่สี่ ลิขสิทธิ์เป็นสหสิทธิ (Multiple Rights) หมายความว่า เจ้าของลิขสิทธิ์นั้นจะมีสิทธิอยู่หลายประการในงานชิ้นหนึ่ง เช่น สิทธิในการทำซ้ำสิทธิในการดัดแปลง สิทธิในการเผยแพร่ต่อสาธารณชน เป็นต้น ดังนั้น เจ้าของลิขสิทธิ์อาจจะโอนหรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธินี้ทั้งหมดรวมกันหรือบางอันแยกกันก็ได้

ประการที่ห้า ลิขสิทธิ์แยกต่างหากจากกรรมสิทธิ์ (Independence of Ownership) ลักษณะของลิขสิทธิ์นั้นแตกต่างจากกรรมสิทธิ์ในสิ่งที่บันทึกงานลิขสิทธิ์นั้นโดยสิ้นเชิง แม้ผู้ที่ได้รับกรรมสิทธิ์ในตัวสิ่งบันทึกงานไปจะไม่ได้ลิขสิทธิ์ในงานนั้นไปด้วย แต่ผู้นั้นก็ย่อมจะใช้สิทธิในตัวทรัพย์ (Propert Right) นั้นได้เสมอ เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมไม่อาจแทรกแซงการใช้ประโยชน์ในตัวทรัพย์เช่นนั้นได้ตราบใดที่ไม่ได้ล่วงล้ำลิขสิทธิ์

ลิขสิทธิ์ทั้งหมดหรือสิทธิแต่ผู้เดียวอย่างใดอย่างหนึ่งของลิขสิทธิ์ย่อมแยกออกต่างหากจากกรรมสิทธิ์ในวัตถุที่บันทึกงานลิขสิทธิ์ การโอนกรรมสิทธิ์ในวัตถุที่บันทึกงานรวมทั้งสำเนาและสิ่งบันทึกเสียงจะไม่เป็นการโอนสิทธิใด ๆ ในงานนั้นด้วย และการโอนลิขสิทธิ์หรือสิทธิแต่

เพียงผู้เดียวอย่างใดในลิขสิทธิ์ก็ย่อมไม่เป็นการโอนกรรมสิทธิ์ในวัตถุที่บันทึกเช่นกัน เว้นแต่จะมีข้อตกลงเป็นอย่างอื่น

ทั้งนี้ องค์ประกอบของการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์โดยทั่วไปตามกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ของไทย เป็นดังนี้

1) การให้ความคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้ให้ความคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ไว้ในมาตรา 6[14] โดยแบ่งประเภทงานอันมีลิขสิทธิ์ไว้ 9 ประเภท กล่าวคือ ให้ความคุ้มครองแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ 9 ประเภท ได้แก่ งานสร้างสรรค์ประเภท (1) วรรณกรรม (2) นาฏกรรม (3) ศิลปกรรม (4) ดนตรีกรรม (5) โสตทัศนวัสดุ (6) ภาพยนตร์ (7) สิ่งบันทึกเสียง (8) งานแพร่เสียงแพร่ภาพ และ (9) งานอื่นอันเป็นงานในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์หรือแผนกศิลปะ โดยงานที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเหล่านี้จะต้องเป็นงานสร้างสรรค์ที่บุคคลผู้หนึ่งผู้ใดได้ทำหรือก่อให้เกิดขึ้นด้วยความริเริ่มของตนเอง (Originality) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ งานสร้างสรรค์ที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายซึ่งจะต้องมิใช่งานที่ทำซ้ำหรือลอกเลียนงานของผู้อื่น สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

(1) งานวรรณกรรม (Literary Work)

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฯ ได้กำหนดนิยามของงานวรรณกรรมไว้ในมาตรา 4[15] ว่า งานวรรณกรรม คือ งานนิพนธ์ที่ทำขึ้นทุกชนิด เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัย สุนทรพจน์ และให้หมายความรวมถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วย

ส่วนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ คือ คำสั่ง ชุดคำสั่งหรือสิ่งอื่นใดที่นำไปใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อให้เครื่องคอมพิวเตอร์ทำงานหรือเพื่อให้ได้รับผลอย่างหนึ่งอย่างใด ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นภาษาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในลักษณะใด

(2) งานนาฏกรรม (Dramatic Work)

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฯ ได้กำหนดนิยามของงานนาฏกรรมไว้ในมาตรา 4[16] ว่า นาฏกรรม คือ งานเกี่ยวกับการรำ การเต้น การทำท่า หรือการแสดงที่ประกอบขึ้นเป็นเรื่องราว ซึ่งรวมถึงการแสดงโดยวิธีใบ้ด้วย

---

[14] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 6.

[15] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 4.

[16] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 4.

(3) งานศิลปกรรม (Artistic Work)

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฯ ได้กำหนดนิยามของงานศิลปกรรมไว้ในมาตรา 4[17] ว่า ศิลปกรรม คือ งานอันมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้

ก. งานจิตรกรรม ได้แก่ งานสร้างสรรค์รูปทรงที่ประกอบด้วยเส้น แสง สี หรือสิ่งอื่น อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันลงบนวัสดุอย่างเดียวหรือหลายอย่าง

ข. งานประติมากรรม ได้แก่ งานสร้างสรรค์รูปทรงที่เกี่ยวกับปริมาตรที่สัมผัสและจับต้องได้

ค. งานภาพพิมพ์ ได้แก่ งานสร้างสรรค์ภาพด้วยกรรมวิธีทางการพิมพ์ และหมายความรวมถึงแม่พิมพ์หรือแบบพิมพ์ที่ใช้ในการพิมพ์ด้วย

ง. งานสถาปัตยกรรม ได้แก่ งานออกแบบอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างงานออกแบบตกแต่งภายในหรือภายนอก ตลอดจนบริเวณของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง หรือการสร้างสรรค์หุ่นจำลองของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง

จ. งานภาพถ่าย ได้แก่ งานสร้างสรรค์ภาพที่เกิดจากการใช้เครื่องมือบันทึกภาพโดยให้แสงผ่านเลนซ์ไปยังฟิล์มหรือกระจก และล้างด้วยน้ำยาซึ่งมีสูตรเฉพาะ หรือด้วยกรรมวิธีใด ๆ อันทำให้เกิดภาพขึ้น หรือการบันทึกภาพโดยเครื่องมือหรือวิธีการอย่างอื่น

ฉ. งานภาพประกอบ แผนที่ โครงสร้าง ภาพร่าง หรืองานสร้างสรรค์รูปทรงสามมิติอันเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ หรือวิทยาศาสตร์

ช. งานศิลปประยุกต์ ได้แก่ งานที่นำเอางานตาม (1) ถึง (6) อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น เช่น นำไปใช้สอย นำไปตกแต่งวัสดุหรือสิ่งของอันเป็นเครื่องใช้หรือนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้า

ทั้งนี้ ให้หมายความรวมถึงภาพถ่ายและแผนผังของงานดังกล่าวด้วย และงานศิลปกรรมดังกล่าว ไม่จำต้องพิจารณาถึงคุณค่าทางศิลปะ

(4) งานดนตรีกรรม (Musical Work)

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฯ ได้กำหนดนิยามของงานดนตรีกรรมไว้ในมาตรา 4[18] ว่า ดนตรีกรรม คือ งานเกี่ยวกับเพลงที่แต่งขึ้นเพื่อบรรเลงหรือขับร้องไม่ว่าจะมีทำนองและคำร้องหรือมีทำนองอย่างเดียว ซึ่งรวมถึงโน้ตเพลงหรือแผนภูมิเพลงที่ได้แยกและเรียบเรียงเสียงประสานแล้ว

(5) งานโสตทัศนวัสดุ (Audio – Visual Work)

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฯ ได้กำหนดนิยามของงานโสตทัศนวัสดุไว้ในมาตรา 4[19] ว่า โสตทัศนวัสดุ คือ งานอันประกอบด้วยลำดับของภาพโดยบันทึกลงในวัสดุไม่ว่าจะมีลักษณะ

---

[17] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 4.

[18] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 4.

[19] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 4.

อย่างใด อันสามารถที่จะนำมาเล่นซ้ำได้อีก โดยใช้เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการใช้วัสดุนั้น และให้หมายความรวมถึงเสียงประกอบงานนั้นด้วย

(6) งานภาพยนตร์ (Musical Work)

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฯ ได้กำหนดนิยามของงานภาพยนตร์ไว้ในมาตรา 4[20] ว่า ภาพยนตร์ คือ โสตทัศนวัสดุอันประกอบด้วยลำดับของภาพ ซึ่งสามารถนำออกฉายต่อเนื่องได้อย่างภาพยนตร์หรือสามารถบันทึกลงบนวัสดุอื่น เพื่อนำออกฉายต่อเนื่องได้อย่างภาพยนตร์ และให้หมายความรวมถึงเสียงประกอบภาพยนตร์นั้นด้วย

(7) งานสิ่งบันทึกเสียง (Sound Record)

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฯ ได้กำหนดนิยามของงานสิ่งบันทึกเสียงไว้ในมาตรา 4[21] ว่า สิ่งบันทึกเสียง คือ งานอันประกอบด้วยลำดับของเสียงดนตรี เสียงการแสดง หรือเสียงอื่นใด โดยบันทึกลงในวัสดุไม่ว่าจะมีลักษณะใดๆ อันสามารถที่จะนำมาเล่นซ้ำได้อีกโดยใช้เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการใช้วัสดุนั้น แต่ทั้งนี้มิให้หมายความรวมถึงเสียงประกอบภาพยนตร์หรือเสียงประกอบโสตทัศนวัสดุอย่างอื่น

(8) งานแพร่เสียงแพร่ภาพ (Sound and Video Broadcasting Work)

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฯ ได้กำหนดนิยามของงานแพร่เสียงแพร่ภาพไว้ในมาตรา 4[22] ว่า งานแพร่เสียงแพร่ภาพ คือ งานที่นำออกสู่สาธารณชนโดยการแพร่เสียงทางวิทยุกระจายเสียง การแพร่เสียงและหรือภาพทางวิทยุโทรทัศน์ หรือโดยวิธีอย่างอื่นอันคล้ายคลึงกัน

(9) งานอื่น

งานอื่นใดอันเป็นงานในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์หรือแผนกศิลปะ (any other work in the literary, scientific or artistic domain) ซึ่งถือว่าเป็นงานอื่นใดที่นอกเหนือจากงานทั้ง 8 ประเภทตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

2) ลักษณะการคุ้มครองลิขสิทธิ์

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฯ ได้ให้ความคุ้มครองเจ้าของลิขสิทธิ์ไว้ในมาตรา 15[23] ซึ่งกำหนดให้เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะกระทำการใด ๆ ต่องานอันมีลิขสิทธิ์ของตน เช่น

(1) ทำซ้ำ หรือดัดแปลง

(2) การเผยแพร่ต่อสาธารณชน

---

[20] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 4.

[21] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 4.

[22] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 4.

[23] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 15.

(3) ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานโปรแกรมคอมพิวเตอร์

(4) ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น

(5) อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิในการเช่าซื้อ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน และให้เช่าต้นฉบับ

3) ลักษณะของการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ได้กำหนดลักษณะของการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์ไว้ในหมวดที่ 5 (มาตรา 27 ถึงมาตรา 31) ซึ่งกำหนดกรณีการละเมิดลิขสิทธิ์ 3 กรณี คือ

(1) การทำซ้ำหรือดัดแปลง

(2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน

(3) การให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางาน

การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 15 จะถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ทั้งสิ้น เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ โดยมาตรา 4[24] แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้กำหนดนิยามของการกระทำต่าง ๆ ไว้ ได้แก่

(1) การทำซ้ำ เป็นการคัดลอกไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ เลียนแบบ ทำสำเนา ทำแม่พิมพ์ บันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกเสียงและภาพ จากต้นฉบับ จากสำเนา หรือจากการโฆษณาในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน สำหรับในส่วนที่เกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้หมายความถึง คัดลอกหรือทำสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์จากสื่อบันทึกใด ไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ ในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ โดยไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำงานขึ้นใหม่ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน

(2) การดัดแปลง เป็นการทำซ้ำโดยเปลี่ยนรูปใหม่ ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม หรือจำลองงานต้นฉบับในส่วนอันเป็นสาระสำคัญโดยไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำงานขึ้นใหม่ ทั้งนี้ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน

(3) การละเมิดลิขสิทธิ์นอกเหนือจากการทำซ้ำและดัดแปลง จะถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์อีกกรณีหนึ่งที่เรียกว่า "ละเมิดลิขสิทธิ์ขั้นรอง (Secondary Infringement) "[25] หมายถึงการกระทำที่สืบเนื่องจากการละเมิดลิขสิทธิ์ขั้นต้นและจะมีลักษณะส่งเสริมให้งานที่ละเมิดมีการแพร่หลายออกไป ซึ่งมาตรา 4[26] ให้นิยามศัพท์ของการเผยแพร่ต่อสาธารณชนเป็นการทำให้ปรากฏต่อสาธารณชน โดยการแสดง บรรยาย บรรเลง การทำให้ปรากฏด้วยเสียงและหรือภาพ การจำหน่าย หรือโดยวิธีอื่นใดต่องานอันมีลิขสิทธิ์

---

[24] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 4.

[25] ธัชชัย ศุภผลศิริ. (2539). **คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม. หน้า 172.

[26] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 4.

การกระทำละเมิดลิขสิทธิ์ในบางกรณีก็ได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ นอกเหนือไปจากการกำหนดการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 27[27] เช่น การละเมิดลิขสิทธิ์ในงานโสตทัศนวัสดุ งานภาพยนตร์ หรือสิ่งบันทึกเสียงตามมาตรา 28[28] การละเมิดลิขสิทธิ์ในงานแพร่เสียงแพร่ภาพตามมาตรา 29[29] หรือการละเมิดลิขสิทธิ์ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ตามมาตรา 30[30] และการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์ตามมาตรา 31[31]

4) งานที่ไม่ถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฯ ได้กำหนดงานที่ไม่ถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ไว้ในมาตรา 7[32] ดังนี้

(1) ข่าวประจำวัน และข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นเพียงข่าวสารอันมิใช่งานในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ

(2) รัฐธรรมนูญ และกฎหมาย

(3) ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง คำชี้แจง และหนังสือโต้ตอบของกระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐหรือของท้องถิ่น

(4) คำพิพากษา คำสั่ง คำวินิจฉัย และรายงานของทางราชการ

(5) คำแปลและการรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ตาม (1) ถึง (4) ที่กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐหรือของท้องถิ่นจัดทำขึ้น

5) ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์จะกำหนดข้อยกเว้นของการละเมิดลิขสิทธิ์ไว้ในมาตรา 32[33] การกระทำอย่างใดดังต่อไปนี้

(1) วิจัยหรือศึกษางานนั้น อันมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร

(2) ใช้เพื่อประโยชน์ของตนเอง หรือเพื่อประโยชน์ของตนเองและบุคคลอื่นในครอบครัวหรือญาติสนิท

(3) ติชม วิจารณ์ หรือแนะนำผลงานโดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น

---

[27] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 27.

[28] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 28.

[29] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 29.

[30] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 30.

[31] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 31.

[32] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 7.

[33] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 32.

(4) เสนอรายงานข่าวทางสื่อสารมวลชนโดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น

(5) ทำซ้ำ ดัดแปลง นำออกแสดง หรือทำให้ปรากฏ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาของศาลหรือเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจตามกฎหมาย หรือในการรายงานผลการพิจารณาดังกล่าว

(6) ทำซ้ำ ดัดแปลง นำออกแสดง หรือทำให้ปรากฏโดยผู้สอน เพื่อประโยชน์ในการสอนของตน อันมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร

(7) ทำซ้ำ ดัดแปลงบางส่วนของงาน หรือตัดทอนหรือทำบทสรุปโดยผู้สอนหรือสถาบันศึกษา เพื่อแจกจ่ายหรือจำหน่ายแก่ผู้เรียนในชั้นเรียนหรือในสถาบันศึกษา ทั้งนี้ ต้องไม่เป็นการกระทำเพื่อหากำไร

(8) นำงานนั้นมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการถามและตอบในการสอบ

ซึ่งนอกจากจะกำหนดให้การกระทำตามมาตรา 32 ไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์แล้ว ก็ยังมีการกำหนดข้อยกเว้นการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์ในกรณีต่าง ๆ ไว้โดยเฉพาะ ในมาตรา 33 ถึงมาตรา 43

6) อายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ได้กำหนดอายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์ไว้ในมาตรา 19[34] โดยกำหนดให้คุ้มครองตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์ และมีอยู่ต่อไปอีกห้าสิบปีนับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ชีวิต

2.3.3 ลักษณะทั่วไปของงานภาพยนตร์

1) วิวัฒนาการของงานภาพยนตร์

ประวัติความเป็นมาของภาพยนตร์ไทย พบว่า ในปี พ.ศ. 2440 ฟรองซัว อองรี ลาวาน ซิ คลาก ช่างถ่ายหนังคนแรกของสวิสเซอร์แลนด์ได้ถ่ายบันทึกเหตุการณ์ขณะที่รัชกาลที่ 5 เสด็จถึงกรุงเบิร์นเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2440 ในคราวเสด็จประพาสยุโรปครั้งแรก เป็นหนังม้วนแรกสุดในโลกที่บันทึกเกี่ยวกับชาติสยามและ นายเอส จี มาร์คอฟสกี กับคณะชาวปารีสได้นำภาพยนตร์มาโดยเก็บค่าดูเป็นครั้งแรกในประเทศไทยที่โรงละครหม่อมเจ้าอลังการ กรุงเทพ ที่เรียกว่า "PARISIAN CINEMACTOGRAPH" เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2440 จากหลักฐานลงโฆษณาในหนังสือพิมพ์รายวันบางกอกไทมส์ คนญี่ปุ่นเป็นผู้นำภาพยนตร์มาฉายเป็นครั้งแรกในประเทศไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2440 – 2449 ซึ่งทศวรรษนี้เอง คนไทยเราเริ่มถ่ายทำภาพยนตร์และจัดฉาย

---

[34] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 19.

ภาพยนตร์กันบ้างแล้ว แต่จะเป็นไปในลักษณะสมัครเล่นหรืองานอดิเรก ซึ่งไม่สามารถประสบความสำเร็จ[35]

เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2440 ได้มีการนำภาพยนตร์เข้าฉายให้สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรีพระบรมราชินีนาถ ทรงทอดพระเนตรเป็นการส่วนพระองค์ที่มุขพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทพระบรมมหาราชวัง ปรากฏว่าในวันรุ่งขึ้นหนังสือพิมพ์บางกอกไทม์ได้รายงานเหตุการณ์ในคอลัมน์เบ็ดเตล็ด เรียกภาพยนตร์ว่า "หนังฝรั่ง" แทนคำว่า "ซิเนมาโตรคราฟ" ซึ่งการเรียกเช่นนี้คงเป็นการเรียกให้ตรงกันกับความเข้าใจของคนไทยทั่วไป โดยเปรียบเทียบเอาจากการเรียกมหรสพดั่งเดิมอย่างหนึ่งของคนไทยเรา ซึ่งได้แก่หนังตลุงและหนังใหญ่นั่นเอง คือ เป็นการแสดงด้วยวิธีเล่นแสงเงาให้เห็นภาพที่เคลื่อนไหวปรากฏอยู่บนฉายหรือจอพลาสติกสี่เหลี่ยม จะผิดกันก็แต่ในรายละเอียดทางกรรมวิทยา หรือเทคโนโลยีเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงเรียกว่า ซิเนดตรคราฟบ้าง หนังบ้าง แต่ที่เรียกว่า "หนัง" เป็นเพราะชาวต่างประเทศโดยเฉพาะชาวยุโรปคนไทยมักเรียกกันทั่วไปว่า "ฝรั่ง" ซึ่งฝรั่งเป็นผู้นำภาพยนตร์เข้ามาในประเทศไทยให้คนไทยได้รู้จัก เราจึงขยายคำบ่งเรียกเสียให้ชัดว่า หนังฝรั่ง

ในปี พ.ศ. 2443 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทองแถมถวัลยวงศ์ กรมหลวงสรรพสาตรศุภกิจ พระอนุชา ในรัชกาลที่ 5 ทรงเป็นนักถ่ายภาพยนตร์รายแรกในสยามและทรงเป็นเชื้อพระวงศ์นักถ่ายภาพยนตร์รายแรกในโลก หลังจากนั้นปี พ.ศ. 2446 ผู้แทนบริษัทโทมัส อัลวา เอดิสัน นำภาพยนตร์ของบริษัทเอดิสันเข้ามาจัดฉายเก็บค่าดูในกรุงเทพฯ[36] และมีหนังฝรั่งของพวกฝรั่งเข้ามาฉายอีกหลายครั้ง จนกระทั่งคณะญี่ปุ่นที่ทำการฉายในโรงละครทำให้มีเสาไม้ใหญ่บังการดู ทำให้ผู้นั่งชมเดือดร้อน โรงภาพยนตร์ญี่ปุ่นคณะแรกได้เข้ามาตั้งเป็นโรงกระโจม อยู่ที่ตำบลสะพานเหล็ก (ต่อมาเรียกกันว่า เวิ้ง นาครเกษม ซึ่งมาจากชื่อโรงภาพยนตร์ที่ถูกสร้างขึ้นบริเวณนี้) เมื่อปี พ.ศ. 2448 นาย ท. วาตานาเบ นักธุรกิจภาพยนตร์จากญี่ปุ่นเข้ามาจัดตั้งกิจการโรงฉายภาพยนตร์เป็นการถาวรรายแรกในกรุงเทพฯ คนไทยเรียกโรงหนังญี่ปุ่น ภายหลังได้รับพระบรมราชานุญาตให้ประดับตราแผ่นดิน จึงเรียกว่า โรงหนังญี่ปุ่นหลวง จากความเจริญรุ่งเรืองของกิจการที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางนี้เอง ทำให้คนทั่วไปเรียกติดปากว่า หนังญี่ปุ่น และ

---

[35] สมชาติ บางแจ้ง. (2533). ***67 ปี ภาพยนตร์ 2466 – 2533***. กรุงเทพฯ : สมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติ. หน้า 7.

[36] โดม สุขวงศ์ และสวัสดิ์ สุวรรณปักษ์. (2545). ***ปฏิทินหนังไทยร้อยปี ในร้อยปีหนังไทย***. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ริเวอร์ บุคส์. หน้า 4.

ต่อมาก็เลยเรียกกันสั้น ๆ ว่า "หนัง" ก็เป็นอันรู้กันว่าหมายถึงหนังญี่ปุ่น แม้ว่าจะมีคำว่าภาพยนตร์เกิดขึ้น คนก็ยังเรียกกันว่า "หนัง" จนถึงทุกวันนี้[37]

ต่อมาในปีพ.ศ. 2474 มีการตราพระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. 2473 หรือกฎหมายเซ็นเซอร์ภาพยนตร์ขึ้น และต่อมารัชกาลที่ 7 โปรดให้จัดตั้งบริษัท สหศีนิมา จำกัด เป็นบริษัทดำเนินกิจการโรงภาพยนตร์ และจัดฉายภาพยนตร์ หลังจากนั้น บริษัทภาพยนตร์ พัฒนากรเลิกกิจการและได้มีการนำภาพยนตร์และจัดฉายภาพยนตร์ที่มีเสียงพูดชื่อ King of Jazz เข้ามาฉายในประเทศไทยที่โรงภาพยนตร์พัฒนาการ และนายมานิต วสุวัต เจ้าของกิจการภาพยนตร์ "ศรีกรุง" ได้คิดประดิษฐ์เครื่องถ่ายภาพยนตร์พูดขึ้นสำเร็จ จึงเริ่มมีการสร้างภาพยนตร์ซึ่งเดิมมีเพียงแต่ภาพมาเป็นภาพยนตร์ที่มีภาพและเสียง โดยทางศรีกรุงได้สร้างภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียงในฟิล์มเรื่องแรกชื่อ "หลงทาง" ออกฉายเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2475 ร่วมฉลองกรุงเทพมหานคร ครบ 150 ปี ที่โรงภาพยนตร์พัฒนาการ

ซึ่งวิวัฒนาการของภาพยนตร์ในประเทศไทยก็ได้มีการพัฒนาขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยภาพยนตร์เป็นสื่อที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อความบันเทิง มีการเปลี่ยนแปลงกันไปตามเวลา สภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของสังคมแต่ละสังคมนั้น ๆ ด้วย

2) ความหมายของงานภาพยนตร์

สำหรับความหมายของภาพยนตร์นั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ทั้งในพจนานุกรม และตัวบทกฎหมายต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ซึ่งแยกได้ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ได้ให้ความหมายของคำว่า "ภาพยนตร์" ว่าหมายถึง "ภาพถ่ายด้วยเครื่องทำให้เห็นเป็นเคลื่อนไหวได้"

พระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. 2473 ได้ให้นิยามคำว่า "ภาพยนตร์" ไว้ในมาตรา 3[38] ว่า "ภาพยนตร์" หมายความว่า ฟิล์มไม่ว่าจะเป็นชนิดเนกาตีฟ (Negative) หรือโพซิติฟ (Positive) ซึ่งได้ถ่ายหรืออัด หรือกระทำด้วยวิธีการใด ๆ ให้ปรากฏรูปหรือเสียง เป็นเรื่องหรือเหตุการณ์หรือข้อความอันจักถ่ายทอดรูปหรือเสียงหรือทั้งรูปและเสียงได้ด้วยเครื่องฉายภาพยนตร์ หรือเครื่องอย่างอื่นทำนองเดียวกันและให้หมายความตลอดถึงฟิล์มซึ่งได้ถูกถ่าย อัด หรือทำด้วยวิธีใด ๆ ให้ปรากฏสีเพื่ออัดลงในฟิล์มที่กล่าวข้างต้นด้วย

---

[37] ชัยวัฒน์ ทวีวงศ์แสงทอง และพรสิทธิ์ พัฒธนานุรักษ์. (2534). ***การบริหารสายภาพยนตร์***. ในเอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารงานภาพยนตร์ หน่วยที่ 11. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 518.

[38] พระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. 2473. มาตรา 3.

พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ได้ให้คำนิยามคำว่า "ภาพยนตร์" ไว้ในมาตรา 4[39] ว่า "ภาพยนตร์" หมายความว่า วัสดุที่มีการบันทึกภาพ หรือภาพและเสียงซึ่งสามารถนำมาฉายให้เห็นเป็นภาพที่เคลื่อนไหวได้อย่างต่อเนื่อง แต่ไม่รวมถึงวีดิทัศน์

ส่วนพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้ให้คำนิยามคำว่า "ภาพยนตร์" ไว้ในมาตรา 4[40] ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า "ภาพยนตร์" หมายความว่า โสตทัศนวัสดุอันประกอบด้วยลำดับภาพซึ่งสามารถนำออกฉายต่อเนื่องได้อย่างภาพยนตร์ หรือสามารถ บันทึกลงบนวัสดุอื่น เพื่อนำออกฉายต่อเนื่องได้อย่างภาพยนตร์ และให้หมายความถึงเสียงประกอบภาพยนตร์นั้นด้วย ถ้ามี"

นอกจากนี้ยังมีผู้ที่ให้คำนิยามคำว่า "ภาพยนตร์" ไว้ อีกหลายท่าน เช่น

ชวลิต หงสกุล[41] ให้คำนิยามคำว่า "ภาพยนตร์" ว่า "ภาพยนตร์" เป็นคำใหม่ที่บัญญัติขึ้น เดิมเรียกว่า "หนังญี่ปุ่น" เหตุที่เรียกว่าหนังญี่ปุ่นเป็นเพราะการแพร่ภาพปรากฏที่จอเป็นเงาเหมือนหนังตลุง และเนื่องจากญี่ปุ่นเป็นชาติแรกที่นำภาพยนตร์เข้ามาฉายในเมืองไทย ซึ่งนำเข้ามาฉายในราวปี พ.ศ. 2447 – 2448 ฉะนั้น จึงเรียกว่า "หนังญี่ปุ่น"

ชัยยงค์ พรหมวงศ์[42] ให้คำนิยามคำว่า "ภาพยนตร์" ว่าหมายถึง ภาพชุดที่เรียงติดต่อกันบทฟิล์มขนาดยาวที่ถ่ายด้วยกล้องถ่ายภาพยนตร์ เมื่อฉายด้วยเครื่องฉายภาพยนตร์ไปที่จอจะมองเห็นเงาของภาพปรากฏบนจอเคลื่อนไหวติดต่อกันได้เหมือนของจริงตามธรรมชาติ

ณทพงษ์ วิยะรันดร์[43] ให้คำนิยามคำว่า "ภาพยนตร์" ว่าหมายถึง โสตทัศนวัสดุอันประกอบด้วยลำดับของภาพ ซึ่งสามารถนำออกฉายต่อเนื่องได้อย่างภาพยนตร์ หรือสามารถบันทึกลงบนวัสดุอื่น เพื่อนำออกฉายต่อเนื่องได้อย่างภาพยนตร์ และให้หมายความรวมถึงเสียงประกอบภาพยนตร์นั้นด้วย

2.3.4 การให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์

1) วิวัฒนาการของการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์

งานภาพยนตร์ถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์อย่างหนึ่งที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ โดยผู้เป็นเจ้าของงานอันมีลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์จะเป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการทำซ้ำ ดัดแปลงหรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนซึ่งงานภาพยนตร์นั้น

---

[39] พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551. มาตรา 4.

[40] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 4.

[41] ชวลิต หงสกุล. (2519) ภาพยนตร์และการเสียอากรมหรสพ. *สรรพากรสาส์น*. หน้า 38.

[42] ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2538). ***หลักการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Principles of Effective Communication).*** กรุงเทพฯ : ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 286.

[43] ณทพงษ์ วิยะรันดร์. (2550). ***การคุ้มครองลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์ : ปัญหาและแนวทางแก้ไข.*** วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 33.

ปัญหาการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาโดยเฉพาะการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์ทวีความรุนแรงขึ้นตามเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เจ้าของงานอันมีลิขสิทธิ์ได้รับความเดือดร้อนเสียหายอย่างมาก เป็นเหตุให้บริษัทผู้ผลิตภาพยนตร์และเจ้าของโรงถ่ายภาพยนตร์ต่าง ๆ มีความพยายามที่จะหาวิธีช่วยปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาที่เจ้าของงานคิดค้นขึ้น เช่น การคิดค้นวิธีในการช่วยป้องกันการลักลอบบันทึกภาพยนตร์ด้วยกล้องถ่ายวีดีโอที่ซ่อนไว้ในโรงภาพยนตร์โดยการใช้วิธีแทรกภาพนิ่ง (Frame) หรือแสงกระพริบไว้ในภาพยนตร์ระหว่างขั้นตอนการประมวลผลดิจิตอล (Digital Processing) ก่อนที่ภาพยนตร์นั้นจะถูกส่งไปยังโรงภาพยนตร์ นอกจากนั้น ยังมีการป้องกันวิธีอื่น ๆ เช่น การฉายแสงอัลตราไวโอเลต หรือแสงอินฟราเลต ไปยังจอภาพยนตร์ ตลอดจนมีการนำเครื่องมือการตรวจจับพิเศษ (Night Vision Goggles) เพื่อป้องกันการลักลอบบันทึกภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าวิธีการดังกล่าว เป็นเพียงวิธีการที่ช่วยป้องกันการลักลอบบันทึกภาพยนตร์ด้วยกล้องวีดีโอที่ซ่อนเอาไปในโรงภาพยนตร์เท่านั้น แต่การละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ยังทำได้อีกหลายวิธี เป็นเหตุให้เจ้าของลิขสิทธิ์ต้องพัฒนาสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีเพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ควบคู่ไปกับการจ้างนักสืบเพื่อหาแหล่งละเมิดลิขสิทธิ์ รวมทั้งร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อดำเนินการจับกุมผู้ละเมิดลิขสิทธิ์

2) องค์ประกอบของการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์

โดยที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้ให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์ ซึ่งงานที่จะได้รับความคุ้มครองจะต้องเป็นงานสร้างสรรค์ที่บุคคลผู้หนึ่งผู้ใดได้ทำหรือก่อให้เกิดขึ้นด้วยความริเริ่มของตนเอง (Originality) อันไม่ใช่งานที่ทำซ้ำ หรือลอกเลียนมาจากงานของผู้อื่น โดยจะให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ให้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะกระทำการใด ๆ ต่องานอันมีลิขสิทธิ์ของตน เช่น การทำซ้ำ การดัดแปลง การเผยแพร่ต่อสาธารณชน การให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ การอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิในการเช่าซื้อ การดัดแปลง การเผยแพร่ต่อสาธารณชน และให้เช่าต้นฉบับในงานอันมีลิขสิทธิ์

งานภาพยนตร์ (Musical Work) ก็ถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์เช่นเดียวกับงานอันมีลิขสิทธิ์อื่น ๆ โดยผู้เป็นเจ้าของงานอันมีลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์จะเป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการทำซ้ำ ดัดแปลงหรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนซึ่งงานภาพยนตร์นั้น โดยในงานภาพยนตร์จะประกอบด้วยงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทอื่น ๆ ด้วย เช่น โสตทัศนวัสดุอันประกอบด้วยการลำดับของภาพ ซึ่งสามารถนำออกฉายต่อเนื่องได้อย่างภาพยนตร์ หรือสามารถบันทึกลงบนวัสดุอื่น เพื่อนำออกฉายต่อเนื่องได้อย่างภาพยนตร์ และให้หมายความรวมถึงเสียงประกอบภาพยนตร์นั้น

2.1) การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์

โดยที่มาตรา 8[44] แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 บัญญัติว่า ให้ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้น ภายใต้เงื่อนไข ดังต่อไปนี้

ก. ในกรณีที่ยังไม่ได้มีการโฆษณางาน ผู้สร้างสรรค์ต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทย หรืออยู่ในราชอาณาจักรหรือเป็นผู้มีสัญชาติหรืออยู่ในประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย ตลอดระยะเวลาหรือเป็นส่วนใหญ่ในการสร้างสรรค์งานนั้น

ข. ในกรณีที่ได้มีการโฆษณางานแล้ว การโฆษณางานนั้นในครั้งแรกได้ กระทำขึ้นในราชอาณาจักรหรือในประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครอง ลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย หรือในกรณีที่การโฆษณาครั้งแรกได้กระทำนอก ราชอาณาจักรหรือในประเทศอื่นที่ไม่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วยหากได้มีการโฆษณางานดังกล่าวในราชอาณาจักรหรือ ในประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคี อยู่ด้วยภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้มีการโฆษณาครั้งแรก หรือผู้สร้างสรรค์เป็นผู้มีลักษณะ ตามที่กำหนดไว้ใน (1) ในขณะที่มีการโฆษณางานครั้งแรก

ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้มีสัญชาติไทยหรือนิติบุคคล ต้องเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย โดยมีเงื่อนไขของการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ 2 กรณี ดังนี้

ก. กรณีที่ยังมิได้มีการโฆษณางาน (มาตรา 8 (1))

กฎหมายถือเกณฑ์สัญชาติหรือระยะเวลาที่สร้างสรรค์งานเป็นหลัก ทั้งนี้ตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย ได้แก่ อนุสัญญาเบิร์นและความตกลง TRIPs[45]

ข. กรณีที่มีการโฆษณางาน (มาตรา 8 (2))

มาตรา 4[46] แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้ให้ความหมายของคำว่า "โฆษณา" หมายความว่า การนำสำเนาจำลองของงานไม่ว่าในรูปหรือลักษณะอย่างใดที่ทำขึ้นโดยความยินยอมของผู้สร้างสรรค์ออกจำหน่าย โดยสำเนาจำลองนั้นมีปรากฏต่อสาธารณชนเป็นจำนวนมากพอสมควรตามสภาพของงานนั้น แต่ทั้งนี้ไม่หมายความรวมถึง การแสดงหรือการ

---

[44] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 8.

[45] วัส ติงสมิตร. (2551). ***ลิขสิทธิ์ ตัวบทพร้อมข้อสังเกตเรียงมาตราและคำพิพากษาศาลฎีกา***. (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม. หน้า 6.

[46] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 4.

ทำให้ปรากฏ ซึ่งนาฏกรรม ดนตรีกรรม หรือภาพยนตร์ การบรรยายหรือการปาฐกถา ซึ่งวรรณกรรม การแพร่เสียงแพร่ภาพ เกี่ยวกับงานใด การนำศิลปกรรมออกแสดงและการก่อสร้างงานสถาปัตยกรรม โดยการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ในกรณีที่มีการโฆษณางานแล้ว แบ่งได้เป็น 3 กรณี ดังนี้

ก) การโฆษณางานครั้งแรกกระทำขึ้นในประเทศไทยหรือในประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย

ข) การโฆษณาครั้งแรกได้กระทำนอกประเทศไทยหรือในประเทศอื่นที่ไม่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย หากได้มีการโฆษณางานดังกล่าวในประเทศไทยหรือในประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วยภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้มีการโฆษณาครั้งแรก

ค) ขณะที่มีการโฆษณางานครั้งแรกผู้สร้างสรรค์เป็นผู้มีสัญชาติไทยหรือมีสัญชาติของประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วยหรือขณะที่มีการโฆษณางานครั้งแรกผู้สร้างสรรค์อยู่ในประเทศไทยหรือประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย

ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 8[47] ได้บัญญัติให้ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้น เว้นแต่จะมีข้อกฎหมายหรือข้อสัญญากำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ดังนั้น จึงต้องพิจารณาก่อนว่างานภาพยนตร์นั้นบุคคลใดเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้น ซึ่งจะถือว่าบุคคลนั้นเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์และเป็นผู้ทรงสิทธิในงานภาพยนตร์นั้น ซึ่งในการสร้างภาพยนตร์ขึ้นมาแต่ละเรื่องจะมีบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์หลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้อำนวยการสร้าง เจ้าของบทประพันธ์เดิม นักแสดง ผู้เขียนบทภาพยนตร์ ผู้กำกับการแสดง เป็นต้น

2.2) ผู้ทรงสิทธิในงานภาพยนตร์

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้ให้การคุ้มครองผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ใน2 กรณี ดังนี้

ก. กรณีที่ผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์เป็นนายจ้าง ตามมาตรา 9[48] แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ บัญญัติว่า “งานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้นในฐานะพนักงานหรือลูกจ้าง ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ให้ลิขสิทธิ์งานนั้นเป็นของผู้สร้างสรรค์แต่นายจ้างมีสิทธินำงานนั้นออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้ตามที่เป็นวัตถุประสงค์แห่งการจ้างแรงงานนั้น”

โดยสัญญาจ้างแรงงานนั้นเป็นไปตามมาตรา 575[49] แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “อันว่าจ้างแรงงานนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลหนึ่ง เรียกว่าลูกจ้าง ตกลง

---

[47] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 8.

[48] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 9.

[49] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 575.

ทำงานให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่า นายจ้าง และนายจ้างตกลงจะให้สินจ้างตลอดเวลาที่ทำงานให้" ซึ่งลักษณะสำคัญของการจ้างแรงงาน คือพิจารณาจากอำนาจบังคับบัญชาของนายจ้างว่ามีเหนือลูกจ้างหรือไม่ โดยมิได้มุ่งไปที่ความสำเร็จของงาน

ส่วนงานที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นในฐานะพนักงานหรือลูกจ้างนั้น หมายถึงงานที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยความคิดริเริ่มของตนเองภายในสัญญาจ้างแรงงานเพื่อกิจการของนายจ้าง และนายจ้างมีสิทธิที่จะนำงานที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ของลูกจ้างไปใช้ได้ภายในขอบวัตถุประสงค์ของการจ้างนั้น ดังนั้น สิทธิของผู้อำนวยการสร้างหากเขามีฐานะเป็นนายจ้าง เขามีสิทธิที่จะนำงานภาพยนตร์นั้นออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้แม้ว่าเขาจะไม่ใช่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ก็ตาม ที่เป็นเช่นนี้เพราะการที่ลูกจ้างได้สร้างสรรค์งานภาพยนตร์ขึ้นมาตามคำสั่งของนายจ้างกฎหมายถือว่าลูกจ้างเป็นผู้สร้างสรรค์ จึงเป็นผู้มีลิขสิทธิ์ แต่ทรัพยากรหรือปัจจัยที่ใช้ในการสร้างสรรค์งานขึ้นมานั้นเป็นของนายจ้าง กฎหมายจึงมีความจำเป็นต้องให้การคุ้มครองและรับรองสิทธิของนายจ้างด้วย โดยให้นายจ้างสามารถนำงานนั้นเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้

อย่างไรก็ตาม หากมีการทำหนังสือตกลงกันระหว่างผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์และลูกจ้างว่า ผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์งานที่ลูกจ้างได้สร้างสรรค์ขึ้น เช่นนี้ผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ก็จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์ที่ลูกจ้างได้สร้างสรรค์ขึ้นมา ซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่พิจารณาจากเจตนาของคู่สัญญาว่าตกลงยินยอมกันเช่นไรก็บังคับไปตามนั้น

ข. กรณีที่ผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์เป็นผู้ว่าจ้าง ตามมาตรา 10[50] แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 บัญญัติว่า "งานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยการรับจ้างบุคคลอื่น ให้ผู้ว่าจ้างเป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานนั้น เว้นแต่ผู้สร้างสรรค์และผู้ว่าจ้างจะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น"

ลักษณะของการเป็นผู้ว่าจ้างนี้เป็นไปตามมาตรา 587[51] แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า "อันว่าจ้างทำของนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจ้างตกลงทำงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนสำเร็จให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้ว่าจ้าง และผู้ว่าจ้างตกลงจะให้สินจ้างเพื่อผลสำเร็จแห่งการที่ทำนั้น" ซึ่งสาระสำคัญของสัญญาจ้างทำของที่แตกต่างไปจากสัญญาจ้างแรงงาน คือในส่วนของสัญญาจ้างทำของนั้นผู้ว่าจ้างจะไม่มีอำนาจบังคับบัญชาผู้รับจ้าง และคำนึงถึงผลสำเร็จของงานเป็นสำคัญตามมาตรา 10 กำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้ว่าจ้างเป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้น เป็นข้อยกเว้นหลักทั่วไปที่กำหนดไว้ในมาตรา 8 ซึ่งให้ผู้สร้างสรรค์

---

[50] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 10.

[51] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 575.

เป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้น เพราะเหตุที่ว่าเมื่อคู่สัญญา คือผู้สร้างสรรค์ และผู้ว่าจ้างได้ทำสัญญาตกลงจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนสำเร็จแก่ผู้ว่าจ้างแล้ว ผู้ว่าจ้างก็ควรที่จะได้ผลสำเร็จของงานนั้น อันเป็นการสมเจตนาของคู่สัญญาแล้ว ทั้งนี้เว้นแต่ผู้สร้างสรรค์และผู้ว่าจ้างจะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น[52] โดยการตกลงกันนั้นกฎหมายมิได้กำหนดว่าจะต้องทำเป็นหนังสือ เพราะฉะนั้นเพียงตกลงกันด้วยวาจาก็เป็นอันใช้ได้

2.3) ลักษณะการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์

มาตรา 15[53] แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฯ ได้ให้ความคุ้มครองเจ้าของลิขสิทธิ์ไว้แล้ว ซึ่งสิทธิแต่ผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์ มีดังต่อไปนี้

ก. สิทธิในการทำซ้ำ

คำว่า "ทำซ้ำ" หมายความรวมถึง คัดลอกไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ เลียนแบบ ทำสำเนา ทำแม่พิมพ์บันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกเสียงและภาพ จากต้นฉบับ จากสำเนา หรือจากการโฆษณาในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ ทั้งนี้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน สำหรับในส่วนที่เกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้หมายความถึง คัดลอกหรือทำสำเนา โปรแกรมคอมพิวเตอร์จากสื่อบันทึกใด ไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ ในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ โดยไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำงานขึ้นใหม่ ทั้งนี้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน เช่น การนำภาพยนตร์มาบันทึกลงในแผ่นดีวีดีเพื่อนำออกจำหน่าย เป็นต้น ดังนั้น การทำซ้ำ หมายถึง การทำให้เนื้อหาของงานนั้นปรากฏขึ้นแก่การรับรู้ของคนทั่วไปโดยการเลียนแบบ[54]

ข. สิทธิในการดัดแปลง

คำว่า "ดัดแปลง" หมายความว่า ทำซ้ำโดยเปลี่ยนรูปใหม่ ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมหรือจำลองงานต้นฉบับในส่วนอันเป็นสาระสำคัญโดยไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำงานขึ้นใหม่ ทั้งนี้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ดังนั้น การดัดแปลง หมายถึง การเปลี่ยนรูปของงานโดยมิได้เปลี่ยนเนื้อหาของงาน เช่น นำงานภาพยนตร์ที่นำออกฉายแก่สาธารณชนแล้วมาเพิ่มตอนที่ถูกตัดออกไปเพื่อให้เพื่อเพิ่มอรรถรสในการรับชมมากยิ่งขึ้น เช่นนี้ก็ถือเป็นการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมงานภาพยนตร์อันเข้าข่ายเป็นการดัดแปลงงานภาพยนตร์แล้ว

ค. สิทธิในการเผยแพร่ต่อสาธารณชน

เผยแพร่ต่อสาธารณชน หมายความว่า ทำให้ปรากฏต่อสาธารณชนโดยการแสดงการบรรยาย การสวด การบรรเลง การทำให้ปรากฏด้วยเสียงและ หรือภาพ

---

[52] วัส ติงสมิตร. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 45, หน้า 89.

[53] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 4.

[54] กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2546). การคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกฎหมายไทย. *วารสารนิติศาสตร์* ฉบับที่ 4 ปีที่ 13. หน้า 23.

การก่อสร้าง การจำหน่าย หรือโดยวิธีอื่นใดซึ่งงานที่ได้จัดทำขึ้น สาระสำคัญของการเผยแพร่ต่อสาธารณะอยู่ที่สาธารณชนซึ่งน่าจะต้องไม่ใช่การกระทำเพื่อบุคคลในครอบครัว[55] เช่น เจ้าของลิขสิทธิ์นำภาพยนตร์ออกฉายให้แก่ประชาชนได้รับชมกันทั่วประเทศ

ง. สิทธิในการให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง

แต่เดิมกฎหมายลิขสิทธิ์ไม่ให้ความคุ้มครองสิทธิให้เช่างานดังกล่าวสิทธิประการนี้ของเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นสิทธิใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade – Related Aspects of Intellectual Property Rights หรือ TRIPs Agreement) ซึ่งในบทบัญญัติข้อ 11 และข้อ 14.4 ได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกขององค์กรการค้าโลก (WTO) ให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ผู้สร้างสรรค์ที่จะอนุญาตหรือห้ามให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง ซึ่งบทบัญญัติข้อ 11 ได้บัญญัติเกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์และภาพยนตร์ โดยให้ผู้สร้างสรรค์และผู้สืบสิทธิมีสิทธิที่จะอนุญาตหรือห้ามให้เช่าในทางการค้าต่อสาธารณชนซึ่งต้นฉบับหรือสำเนางานที่มีลิขสิทธิ์ทั้งสองประเภท นอกจากนี้ ประเทศสมาชิกยังสามารถกำหนดข้อยกเว้นของงานภาพยนตร์ไม่ให้เป็นไปตามข้อกำหนดนี้ได้ เว้นแต่การให้เช่านั้นได้ก่อให้เกิดการคัดลอกงานอย่างกว้างขวางซึ่งเป็นที่เสื่อมเสียอย่างร้ายแรงต่อสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการทำซ้ำที่ประเทศสมาชิกนั้นได้ให้แก่ผู้สร้างสรรค์หรือผู้สืบสิทธิของเขา[56] และข้อ 14.4 บัญญัติให้สิทธิตามข้อ 11 ใช้บังคับกับผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียงด้วยโดยอนุโลม แต่ถ้าประเทศสมาชิกใดใช้ระบบให้ค่าตอบแทนที่เป็นธรรมแก่ผู้ถือสิทธิในกรณีที่เกี่ยวกับการให้เช่าสิ่งบันทึกเสียงอยู่แล้วในวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2537 ประเทศนั้นก็อาจใช้ระบบนั้นต่อไปได้ แต่การให้เช่าสิ่งบันทึกเสียงในทางการค้านั้นจะต้องไม่เป็นที่เสื่อมเสียอย่างร้ายแรงแก่สิทธิแต่ผู้เดียวในการทำซ้ำของผู้ถือสิทธินั้น[57]

จะเห็นได้ว่าสิทธิในการให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานนั้นจำกัดไว้เฉพาะ 4 ประเภทงานเท่านั้น ได้แก่ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง โดยสิทธิในการให้เช่า (Rental Right) เป็นสิทธิใหม่ที่กำหนดโดยความตกลงทริปส์อันเป็นผลมา

---

[55] วัส ติงสมิตร. (2551). ***ลิขสิทธิ์ ตัวบทพร้อมข้อสังเกตเรียงมาตรา และคำพิพากษาศาลฎีกา*** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม. หน้า 9.

[56] TRIPs Agreement. Article 11.

[57] TRIPs Agreement. Article 14.4.

จากการเจรจาและผลักดันโดยบางประเทศที่มีผลประโยชน์โดยตรงในเรื่องนี้เพื่อให้เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับความคุ้มครองมากขึ้นกว่าการได้รับสิทธิในทางลิขสิทธิ์ปกติ[58]

งานภาพยนตร์เป็นงานประเภทหนึ่งที่เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิแต่ผู้เดียวในการให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานได้ เช่น นาย ก. เจ้าของลิขสิทธิ์ได้นำงานของตนบันทึกลงแผ่นดีวีดีแล้วนำออกให้เช่าแก่สาธารณชน ซึ่งนาย ข. เป็นผู้ซื้อคนหนึ่ง นาย ข. ก็ไม่มีสิทธินำสำเนางานนั้นไปให้ผู้อื่นเช่าแม้ว่านาย ข. จะมีกรรมสิทธิ์ในแผ่นดีวีดีนั้นก็ตาม

จ. สิทธิในการให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น เป็นการที่เจ้าของลิขสิทธิ์กำหนดให้ผู้ใช้งานอันมีลิขสิทธิ์นั้นยกประโยชน์แก่ผู้อื่น[59] เช่น เจ้าของลิขสิทธิ์ภาพยนตร์มอบเงินรายได้จากการจัดฉายภาพยนตร์ให้แก่มูลนิธิ เป็นต้น

ฉ. สิทธิในการอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิแต่ตาม (1) (2) หรือ (3) โดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดหรือไม่ก็ได้ แต่เงื่อนไขดังกล่าวจะกำหนดในลักษณะที่เป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้ ในสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิอาจกำหนดให้ผู้รับอนุญาตจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้อนุญาตและกฎหมายไม่ได้บังคับให้ต้องทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือแต่อย่างใด[60]

การอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิมีอยู่ 3 ลักษณะด้วยกันคือ

ก) อนุญาตให้ทำซ้ำ ดัดแปลง

ข) อนุญาตให้เผยแพร่ต่อสาธารณชน

ค) อนุญาตให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางาน

สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิมีทั้งประเภทที่เป็นสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยเด็ดขาด (Exclusive License) สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยไม่เด็ดขาด (Non - Exclusive License) และสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่ผู้เดียว (Sole License) โดยเจ้าของลิขสิทธิ์ผู้ที่อนุญาตจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยหรือไม่ก็ได้ เช่น เงื่อนไขเกี่ยวกับช่วงเวลาอนุญาต (Duration) ขอบเขตของการอนุญาต (Scope of License) เขตแดนในการอนุญาต (Territory) และค่าตอบแทนในการอนุญาต (Royalty) เป็นต้น แต่มีหลักอยู่ว่าเจ้าของลิขสิทธิ์ผู้อนุญาตนั้นจะกำหนดเงื่อนไขที่เป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้ การพิจารณาว่าเงื่อนไขใดเป็นการจำกัดการแข่งขัน

---

[58] ธัชชัย ศุภผลศิริ. (2551). ***ลิขสิทธิ์ ตัวบทพร้อมข้อสังเกตเรียงมาตรา และคำพิพากษาศาลฎีกา*** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม. หน้า 171 – 172.

[59] วัส ติงสมิตร. (2544). ***กฎหมายลิขสิทธิ์พร้อมด้วยพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537***. (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม. หน้า 17.

[60] เรื่องเดียวกัน. หน้า 18.

โดยไม่เป็นธรรมหรือไม่นั้น มาตรา 15 วรรคท้ายบัญญัติให้พิจารณาตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ตัวอย่างของการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรม เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8452/2547 โจทก์อนุญาตให้จำเลยนำเอานวนิยายเรื่องดาวพระศุกร์ซึ่งเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ของโจทก์มาสร้างภาพยนตร์ได้หนึ่งครั้ง และจัดฉายตามโรงภาพยนตร์ทั่วประเทศภายในเจ็ดปี สิทธิดังกล่าวจำกัดอยู่เพียงสิทธิในการโฆษณาหรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนซึ่งภาพยนตร์ด้วยการฉายตามโรงภาพยนตร์เท่านั้น จำเลยไม่มีสิทธิในการทำซ้ำหรือดัดแปลงนำออกโฆษณาหรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนด้วยวิธีอื่น

2.4) ลักษณะของการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ได้กำหนดลักษณะของการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์ไว้ในหมวดที่ 5 (มาตรา 27 ถึงมาตรา 31) ซึ่งกำหนดกรณีการละเมิดลิขสิทธิ์ 3 กรณี คือ

(1) การทำซ้ำหรือดัดแปลง

(2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน

(3) การให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางาน

ซึ่งการกระทำที่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์นั้นมี 2 ลักษณะด้วยกัน คือ การละเมิดลิขสิทธิ์ขั้นต้นและการละเมิดลิขสิทธิ์ขั้นรอง สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

ก. การละเมิดลิขสิทธิ์ขั้นต้น (Primary Infringement) เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์โดยตรงซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กรณีย่อย คือ

ก) การละเมิดลิขสิทธิ์ทั่วไป

มาตรา 27[61] แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 บัญญัติว่า การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 15 (5) ให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ถ้าได้กระทำ ดังต่อไปนี้

- ทำซ้ำหรือดัดแปลง
- เผยแพร่ต่อสาธารณชน

สาระสำคัญของการกระทำที่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ คือการกระทำแก่งานที่มีลิขสิทธิ์โดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ดังนั้นหากได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์แล้วการกระทำเหล่านั้นก็จะไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

ข) การละเมิดลิขสิทธิ์งานบางประเภท

- งานโสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง ตามมาตรา 28[62] แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537

---

[61] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 27.

[62] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 28.

- งานแพร่เสียงแพร่ภาพ ตามมาตรา 29[63] แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

- งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ตามมาตรา 30[64] แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ในส่วนของงานภาพยนตร์มีบทบัญญัติมาตรา 28 บัญญัติถึงลักษณะการกระทำที่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ไว้เป็นการเฉพาะ ได้แก่ การทำซ้ำหรือดัดแปลง การเผยแพร่ต่อสาธารณชนหรือการให้เช่าต้นฉบับ หรือสำเนางานดังกล่าว โดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ซึ่งการให้เช่าต้นฉบับนั้นเป็นการเพิ่มการกระทำที่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ขึ้นอีกประการหนึ่งจากการละเมิดลิขสิทธิ์ในกรณีทั่วไป

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ 1415/2545 วินิจฉัยว่า ม้วนต้นฉบับวิดีโอทั้งสามเรื่องตามวัตถุพยาน มีข้อความซึ่งเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์แต่ละเรื่องระบุไว้อย่างชัดเจนที่บริเวณฝากล่องบรรจุม้วนวิดีโอว่า อนุญาตให้ชมเพื่อความบันเทิงภายในที่พักอาศัย แต่ห้ามมิให้ทำการเปลี่ยนแปลง ทำซ้ำ หรือเผยแพร่ โดยมิได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของลิขสิทธิ์เมื่อปรากฏจากคำเบิกความของจำเลยเองว่า จำเลยได้ซื้อม้วนต้นฉบับวิดีโอภาพยนตร์ทั้งสามเรื่องไว้เช่นกัน ดังนั้น จำเลยก็ควรจะรู้ได้ว่าวิดีโอภาพยนตร์จำนวน 23 ม้วน ของกลางตามวัตถุพยานซึ่งได้ทำซ้ำขึ้นโดยไม่ปรากฏว่ามีหลักฐานแสดงความยินยอมให้กระทำซ้ำได้จากเจ้าของลิขสิทธิ์ถือว่าเป็นงานที่ทำซ้ำขึ้น โดยละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้เสียหายทั้งสาม ทั้งจำเลยซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจให้เช่าและจำหน่ายวิดีโอแก่ประชาชนทั่วไปมานานย่อมจะทราบได้ดีว่าวิดีโอภาพยนตร์ของกลางดังกล่าวนั้น มิใช่งานที่ทำซ้ำโดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์โดยถูกต้อง จำเลยจึงมีเจตนากระทำความผิดฐานละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่นเพื่อการค้าตามที่โจทก์ฟ้องตามคำพิพากษาฎีกาข้างต้นเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์โดยวิธีการทำซ้ำและนำออกเผยแพร่ต่อสาธารณชน

ข. การละเมิดลิขสิทธิ์ขั้นรอง (Secondary Infringement) หมายถึงการกระทำที่สืบเนื่องมาจากการละเมิดลิขสิทธิ์ขั้นต้นและมีลักษณะเป็นการส่งเสริมให้งานที่ละเมิดลิขสิทธิ์มีการแพร่หลายออกไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์โดยอ้อม ฉะนั้น กฎหมายจึงกำหนดให้การกระทำเหล่านี้เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ด้วย เพื่อจะให้เป็นกลไกตัดช่องทางการนำงานที่ละเมิดลิขสิทธิ์ออกแพร่หลายต่อไป[65]

มาตรา 31[66] แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 บัญญัติว่า ผู้ใดรู้อยู่แล้วหรือมีเหตุอันควรรู้ว่างานใดได้ทำขึ้นโดยละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่งานนั้นเพื่อหากำไรให้ถือว่าผู้นั้นกระทำการ ละเมิดลิขสิทธิ์ ถ้าได้กระทำดังต่อไปนี้

---

[63] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 29.

[64] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 30.

[65] ธัชชัย ศุภผลศิริ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 58, หน้า 211-212.

[66] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 31.

(1) ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย ให้เช่า เสนอให้เช่า ให้เช่าซื้อ หรือ เสนอให้เช่าซื้อ

(2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน

(3) แจกจ่ายในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์

(4) นำหรือสั่งเข้ามาในราชอาณาจักร

การละเมิดลิขสิทธิ์ขั้นรองนี้มีองค์ประกอบสองส่วนคือ ผู้กระทำจำต้องรู้หรือมีเหตุอันควรรู้ว่างานนั้นทำขึ้นโดยละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่นและต้องประสงค์จะหากำไรจากการขายให้เช่าให้เช่าซื้อ แจกจ่าย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักร

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้วินิจฉัยเกี่ยวกับกรณีการละเมิดลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์ขั้นรองได้แก่ คำพิพากษาฎีกาที่ 5688/2544 ที่วินิจฉัยว่า พฤติการณ์ที่จำเลยเอากล่องซีดีภาพยนตร์พร้อมปกซึ่งมีภาพและชื่อของภาพยนตร์เรื่องต่างๆ ประมาณหนึ่งร้อยเรื่อง วางแสดงไว้ที่หน้าร้านเพื่อเตรียมไว้เสนอขายให้แก่ประชาชนทั่วไป แม้ภายในกล่องจะไม่มีแผ่นซีดีภาพยนตร์อยู่ก็ตาม แต่จำเลยก็สามารถไปนำแผ่นซีดีภาพยนตร์ที่ทำขึ้นโดยละเมิดลิขสิทธิ์ของกลางที่อยู่หลังร้านออกมาขายให้แก่ผู้ซื้อได้ หากจำเลยมีแผ่นซีดีภาพยนตร์ของกลางไว้โดยไม่มีเจตนาเพื่อจะขายแผ่นซีดี และแม้คดีนี้จะไม่มีการล่อซื้อแผ่นซีดีภาพยนตร์จากจำเลย แต่การที่จำเลยมีแผ่นซีดีภาพยนตร์หลายเรื่องหลายแผ่นไว้ พร้อมทั้งมีการวางกล่องกับปกซีดีภาพยนตร์ไว้ในร้านแสดงให้เห็นเจตนาของจำเลยได้ว่าจำเลยมีแผ่นซีดีภาพยนตร์ของกลางไว้เพื่อขายแล้ว การกระทำของจำเลยจึงเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 31 (1) และมาตรา 70 วรรคสอง จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ศาลพิจารณาจากเจตนาที่แท้จริงของจำเลย และพฤติการณ์แวดล้อมประกอบ ว่าจำเลยได้ขาย หรือมีไว้เพื่อขายแผ่นซีดีภาพยนตร์ที่ละเมิดลิขสิทธิ์หรือไม่

การละเมิดลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในขั้นต้น ซึ่งเป็นการแบ่งแยกการกระทำออกมาโดยเฉพาะเจาะจงจากการละเมิดลิขสิทธิ์ทั่วไป เนื่องจากการกระทำที่จะเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ได้นั้นมีการกระทำที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาตามมาตรา 28[67] แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งบัญญัติว่า การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ หรือสิ่งบันทึกเสียง อันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้โดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 15 (5) ทั้งนี้ ไม่ว่าในส่วนที่เป็นเสียงและหรือภาพ ให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ถ้าได้กระทำดังต่อไปนี้

---

[67] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 28.

(1) ทำซ้ำหรือดัดแปลง

(2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน

(3) ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานดังกล่าว

การกระทำที่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์ มีดังต่อไปนี้

(1) การทำซ้ำหรือดัดแปลง เป็นไปตามบทนิยามตามมาตรา 4[68] แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ว่า การทำซ้ำ หรือดัดแปลง จะมีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ มีการลอกเลียนงานอันมีลิขสิทธิ์ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดยการลอกเลียนนั้นอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของงานก็ได้ ซึ่งการกระทำเช่นนี้มิใช่การทำซ้ำทั้งหมดแต่เป็นการดัดแปลง ลักษณะอีกประการคือมีความคล้ายคลึงกันในสาระสำคัญโดยพิจารณาจากเนื้อหาของงานนั้นว่าเป็นส่วนที่เป็นสาระสำคัญของงานส่วนใหญ่หรือไม่ โดยปริมาณของงานที่ถูกลอกเลียนนั้นไม่ใช่ปัจจัยที่จะนำมาพิจารณาหรือชี้ขาดว่าเป็นการทำซ้ำหรือดัดแปลงเสมอไป เช่น การลักลอบใช้กล้องบันทึกภาพยนตร์ตลอดทั้งเรื่องในโรงภาพยนตร์ซึ่งเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่น และนำมาลงในแผ่นซีดี โดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์งานนั้นก่อน

(2) การเผยแพร่ต่อสาธารณชน ตามบทนิยามตามมาตรา 4[69] แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 คือ เช่น การนำภาพยนตร์ซึ่งเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่นไปเผยแพร่ให้สาธารณชนได้รับชม โดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์นั้นก่อน

(3) การให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางาน กรณีเป็นการบัญญัติการกระทำละเมิดขึ้นมาใหม่อีกประการหนึ่งตามความตกลงทริปส์ ข้อ 11 โดยให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางาน 3 ประเภท คือ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ หรือสิ่งบันทึกเสียง ส่วนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้กำหนดไว้ในมาตรา 30 เช่น การนำแผ่นซีดีภาพยนตร์ที่ตนซื้อมาออกให้ผู้อื่นเช่าโดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์แม้ว่าตนจะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ก็ตามก็เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในกรณีนี้

เมื่อมีการละเมิดลิขสิทธิ์เกิดขึ้นผู้กระทำผิดต้องได้รับโทษในทางอาญาตามมาตรา 69[70] แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ดังนี้

"ผู้ใดกระทำการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงตามมาตรา 27 มาตรา 28 มาตรา 29 มาตรา 30 หรือมาตรา 52 ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่สองหมื่นถึงสองแสนบาท

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำเพื่อการค้า ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสี่ปี หรือปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงแปดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

---

[68] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 4.

[69] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 4.

[70] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 30.

ดังนั้น เมื่อมีการกระทำอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์เกิดขึ้น ผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษในทางอาญาตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ โดยบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องมีมาตรการบังคับทางกฎหมายอย่างจริงจังเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษและมิให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่นต่อไป

2.5) ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์

กฎหมายลิขสิทธิ์มุ่งคุ้มครองงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้นให้เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิแต่ผู้เดียวในการทำซ้ำหรือดัดแปลง หรือมีสิทธิให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานบางประเภท อย่างไรก็ดี กระบวนการการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์นี้พึงได้รับความคุ้มครองอย่างมีขอบเขต เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนางานใหม่ ๆ ขึ้นในสังคม จึงจำต้องมีการชั่งประโยชน์ของสังคมและของผู้สร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ขึ้น ทำให้เกิดหลักที่เป็นข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ขึ้นเพื่อให้บุคคลอื่นในสังคมสามารถใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ได้ตามความเหมาะสมโดยไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ในแต่ละประเทศอาจจะกำหนดไว้ในเกณฑ์ที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศนั้น ๆ

หลักการในเรื่องของข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ได้รับการยอมรับโดยบัญญัติไว้ในกฎหมายลิขสิทธิ์ในหลายๆประเทศ เช่น หลักการใช้สิทธิที่เป็นธรรม (Fair Use) ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งบัญญัติในกฎหมาย Copyright law of the United States of America and Related Laws Contained in Title 17 of the United States Code ตามมาตรา 107 มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

ก. วัตถุประสงค์และลักษณะการใช้ รวมถึงการพิจารณาว่าการกระทำนั้นต้องไม่มีวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์หรือแสวงหากำไร เช่นการรายงานข่าว การศึกษาวิจัยเป็นต้น โดยคำนึงการนำงานนั้นไปใช้ว่าเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนหรือไม่โดยมิได้มุ่งกระทำในทางการค้า

ข. ต้องพิจารณาธรรมชาติของเนื้องานอันมีลิขสิทธิ์ว่า เมื่อมีการนำงานนั้นไปใช้แล้วจะทำให้ประโยชน์ในงานของเจ้าของลิขสิทธิ์เสื่อมเสียไปหรือไม่ เช่น เจ้าของลิขสิทธิ์ได้สร้างสรรค์งานต้นฉบับขึ้นมา แต่ว่ายังไม่ต้องการเผยแพร่ต่อสาธารณะ ผู้อื่นก็ไม่สามารถนำงานอันมีลิขสิทธิ์ของเจ้าของลิขสิทธิ์ไปใช้ได้ถึงแม้ว่าจะนำงานนั้นไปใช้โดยเข้าข้อยกเว้นของการกระทำที่ไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ก็ตาม

ค. ปริมาณและสัดส่วนที่เป็นสาระสำคัญของงานที่ถูกนำไปใช้เมื่อเทียบกับงานทั้งหมด

ง. การกระทำนั้นต้องไม่ส่งผลกระทบต่อคุณค่าหรือผลประโยชน์ในทางการค้าของงานอันมีลิขสิทธิ์ กล่าวคือหากงานใหม่ที่ทำขึ้นเข้ามาแทนที่หรือแบ่งตลาดงานอันมีลิขสิทธิ์ที่มีอยู่เดิม การกระทำดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นการใช้สิทธิที่เป็นธรรม (Fair Use)[71]

มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้วินิจฉัยเกี่ยวกับหลักการใช้สิทธิที่เป็นธรรมไว้แต่มิใช่ประเด็นที่เกี่ยวกับการบันทึกภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ คือคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5843/2543 วินิจฉัยว่า "พฤติการณ์ที่จำเลยทำซ้ำโดยถ่ายเอกสารของโจทก์ร่วมไว้หลายชุดแล้วเก็บไว้ที่ร้านค้าของจำเลยซึ่งอยู่ใกล้มหาวิทยาลัย ซึ่งมีการเรียนการสอนโดยใช้หนังสือของโจทก์ร่วมและมีโอกาสที่จำเลยจะขายเอกสารที่ทำซ้ำขึ้นแก่นักศึกษาได้สะดวก เป็นการทำซ้ำซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ของโจทก์ร่วม โดยถ่ายสำเนาเอกสารจำนวน 43 ชุด ไว้เพื่อขาย เสนอขาย และมีไว้เพื่อขาย อันเป็นกรณีที่จำเลยทำซ้ำขึ้นเองเพื่อการค้าและแสวงหาประโยชน์จากการขายสำเนางานที่จำเลยทำซ้ำขึ้นมามิใช่การรับจ้างถ่ายเอกสารจากนักศึกษาที่ต้องการได้สำเนางานที่เกิดจากการทำซ้ำใช้ในการศึกษาวิจัยอันเป็นเหตุยกเว้นมิให้ถือว่าการทำซ้ำของจำเลยเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 32 (1) แต่อย่างใด จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าขอบเขตของการพิจารณาว่าการกระทำใดที่ไม่เป็นการขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์ และไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์ตามสมควรนั้น บทบัญญัติของกฎหมายได้เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัย ในกรณีนี้ศาลได้พิจารณาหลักการใช้ที่เป็นธรรมโดยดูจากปริมาณงานที่ถูกนำมาใช้ ซึ่งในกรณีนี้มีการนำมาใช้เป็นจำนวนที่มากและเห็นได้ชัดเจนว่าเป็นการกระทำที่แสวงหากำไร ซึ่งเป็นการขัดต่อผลประโยชน์ของเจ้าของลิขสิทธิ์ สอดคล้องกับหลักการของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ให้พิจารณาถึงปริมาณ และจำนวนเนื้อหาของงานที่ถูกนำมาใช้ว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยในกรณีนี้ได้มีการทำสำเนาไว้ถึง 43 ชุด และมีไว้เพื่อหากำไร ทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับความเสียหายเกินสมควร

สำหรับข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ของประเทศไทย พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ได้แบ่งเป็น 2 กรณีใหญ่ๆ คือ

ก. ข้อยกเว้นทั่วไป

มาตรา 32[72] แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 บัญญัติว่า การกระทำแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นตามพระราชบัญญัตินี้ หากไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์และ ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมาย

---

[71] Copyright Law. Section 107 Limitations on Exclusive Rights: Fair Use.

[72] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 32.

ของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร มิให้ถือว่า เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ภายใต้บังคับบทบัญญัติในวรรคหนึ่ง การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่งาน อันมีลิขสิทธิ์ตามวรรคหนึ่งมิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ถ้าได้กระทำดังต่อไปนี้

(1) วิจัยหรือศึกษางานนั้น อันมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร

(2) ใช้เพื่อประโยชน์ของตนเอง หรือเพื่อประโยชน์ของตนเองและบุคคลอื่นในครอบครัวหรือญาติสนิท

(3) ติชม วิจารณ์ หรือแนะนำผลงานโดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ในงานนั้น

(4) เสนอรายงานข่าวทางสื่อสารมวลชนโดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น

(5) ทำซ้ำ ดัดแปลง นำออกแสดง หรือทำให้ปรากฏ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาของศาลหรือเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจตามกฎหมาย หรือในการรายงานผลการ พิจารณาดังกล่าว

(6) ทำซ้ำ ดัดแปลง นำออกแสดง หรือทำให้ปรากฏโดยผู้สอน เพื่อประโยชน์ในการสอนของตน อันมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร

(7) ทำซ้ำ ดัดแปลงบางส่วนของงาน หรือตัดทอนหรือทำบทสรุปโดยผู้สอนหรือสถาบันศึกษา เพื่อแจกจ่ายหรือจำหน่ายแก่ผู้เรียนในชั้นเรียนหรือในสถาบันศึกษา ทั้งนี้ ต้องไม่เป็นการกระทำเพื่อหากำไร

(8) นำงานนั้นมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการถามและตอบในการสอบ

ตามมาตรา 32 นี้ เป็นการกำหนดข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานทั่ว ๆ ไป โดยสอดคล้องกับหลักการใช้สิทธิที่เป็นธรรม (Fair Use) ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่การกระทำต่องานอันมีลิขสิทธิ์เดิมนั้นต้องมิใช่การกระทำเพื่อประโยชน์ในทางการค้าหรือแสวงหากำไร ทั้งนี้ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่การสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในสังคมต่อไป

ข. ข้อยกเว้นเฉพาะ

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้กำหนดข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะสำหรับงานบางประเภท เช่น งานสถาปัตยกรรม โปรแกรมคอมพิวเตอร์ หรืองานศิลปกรรมเป็นต้น ทั้งนี้เป็นเพราะลักษณะของงานดังกล่าวมีลักษณะเฉพาะตัว การแยกบทบัญญัติของงานเหล่านั้นออกมาต่างหากจะทำให้เกิดความชัดเจนในการปรับใช้กฎหมายที่เหมาะสมมากกว่าการที่จะไปบัญญัติไว้เป็นการทั่ว ๆ ไป

ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ต่าง ๆ ในงานภาพยนตร์เป็นงานที่ได้แยกตัวบทกฎหมายออกมาเป็นการเฉพาะ โดยพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 42 บัญญัติว่า ในกรณีที่อายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในภาพยนตร์ใดสิ้นสุดลงแล้ว มิให้ถือว่าการนำภาพยนตร์นั้นเผยแพร่ต่อสาธารณชนเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ สิ่งบันทึกเสียงหรืองานที่ใช้จัดทำภาพยนตร์นั้น จากหลักกฎหมายดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่า ภาพยนตร์เรื่องหนึ่งอาจมีลิขสิทธิ์สำหรับงานอื่น ๆ รวมอยู่ด้วย

2.6) อายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์

ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิที่มีระยะเวลาจำกัด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคืองานอันมีลิขสิทธิ์จะได้รับความคุ้มครองภายในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งเหตุผลที่ลิขสิทธิ์มีจำกัดเวลาเนื่องจากแนวความคิดที่ว่าระบบลิขสิทธิ์ที่ดีต้องสร้างดุลแห่งผลประโยชน์ระหว่างคน 2 กลุ่ม คือ เจ้าของลิขสิทธิ์และสังคม โดยเจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับผลประโยชน์ในช่วงเวลาของอายุงานอันมีลิขสิทธิ์ ส่วนสังคมจะได้รับผลประโยชน์เมื่อสิ้นอายุงานอันมีลิขสิทธิ์นั้น โดยงานอันมีลิขสิทธิ์นั้นจะตกเป็นสมบัติของสาธารณะ (Public Domain) ที่ผู้ใดก็จะใช้งานนั้นได้อย่างเสรีไม่ว่าจะเพื่อประโยชน์ทางวัฒนธรรมหรือประโยชน์ทางเศรษฐกิจ[73]

สำหรับงานภาพยนตร์จะกำหนดอายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์ไว้เป็นการเฉพาะ โดยมาตรา 21[74] แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 บัญญัติว่า "ลิขสิทธิ์ในงานภาพถ่าย โสตทัศนวัสดุภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง หรืองานแพร่เสียงแพร่ภาพให้มีอายุห้าสิบปีนับแต่ได้สร้างสรรค์งานนั้นขึ้น แต่ถ้าได้มีการโฆษณางานนั้นในระหว่างระยะเวลาดังกล่าว ให้ลิขสิทธิ์มีอายุห้าสิบปีนับแต่ได้มีการโฆษณาเป็นครั้งแรก"

จากบทบัญญัติดังกล่าวสามารถแยกพิจารณาได้เป็น 2 กรณีย่อย คือ

ก. กรณีที่ไม่ได้มีการโฆษณางาน ให้มีอายุการคุ้มครอง 50 ปีนับแต่ได้สร้างสรรค์งานภาพยนตร์นั้นขึ้น โดยระยะเวลาการคุ้มครองเริ่มนับจากวันที่การสร้างสรรค์ปรากฏเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

ข. กรณีมีการโฆษณางาน หากมีการโฆษณางานภาพยนตร์ภายใน 50 ปีนับแต่วันที่ได้สร้างสรรค์งานขึ้นให้ลิขสิทธิ์มีอายุการคุ้มครอง 50 นับแต่ได้มีการโฆษณาครั้งแรก โดยระยะเวลาการคุ้มครองเริ่มนับจากวันที่มีการโฆษณาตามความหมายในมาตรา 4 วรรค 16 จะเป็นการนำสำเนาจำลองของงานออกจำหน่ายและโฆษณาโดยความยินยอมของเจ้าของลิขสิทธิ์ตามมาตรา 24[75] แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

---

[73] ธัชชัย ศุภผลศิริ. (2544). **กฎหมายลิขสิทธิ์พร้อมด้วยพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม. หน้า 187.

[74] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 21.

[75] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 24.

ผลเมื่ออายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์สิ้นสุดลง

ก. งานนั้นตกเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน (Work in Public Domain) กล่าวคือบุคคลอื่นใดสามารถนำงานนั้นมาใช้ประโยชน์ได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน

ข. การนำงานอันมีลิขสิทธิ์ออกโฆษณาภายหลังจากที่อายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์สิ้นสุดลง การโฆษณานั้นจะไม่ก่อให้เกิดลิขสิทธิ์ใหม่ เว้นแต่ว่าจะได้มีการสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่รวมอยู่ด้วย งานใหม่ก็จะมีลิขสิทธิ์ตามมาตรา 26[76] แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ บัญญัติว่า "การนำงานอันมีลิขสิทธิ์ออกงานภาพยนตร์ในกรณีทั่วๆไป โดยกฎหมายลิขสิทธิ์มิได้มีการแบ่งแยกว่าหากมีการละเมิดลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์เกิดขึ้น ณ สถานที่ใด ให้มีการรับผิดเป็นการเฉพาะเรื่องเฉพาะราวเหมือนอย่างทำการโฆษณาภายหลังจากที่ อายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์สิ้นสุดลงไม่ก่อให้เกิดลิขสิทธิ์ในงานนั้น ๆ ขึ้นใหม่"

กล่าวโดยสรุป จากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ก่อนมีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 ที่ได้กล่าวมานั้น เป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่วางแนวทาง หลักเกณฑ์ และวิธีการในการให้ความคุ้มครองแก่งานอันมีลิขสิทธิ์เป็นการทั่วไป มิได้มีบทบัญญัติที่บังคับใช้เฉพาะความผิดที่เกิดขึ้นในสถานที่ใดสถานที่หนึ่งเป็นการเฉพาะ อย่างเช่นกรณีความผิดที่เกิดในโรงภาพยนตร์ ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้ได้ในบางกรณี และการนำบทบัญญัติดังกล่าวไปปรับใช้กับการคุ้มครองการลักลอบบันทึกภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ในปัจจุบัน ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำที่ละเมิดลิขสิทธิ์ของเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์ในเรื่องนั้น ๆ อันก่อให้เกิดความเสียหายในเชิงเศรษฐกิจเป็นวงกว้าง ดังนั้นจึงมีความพยามยามที่จะให้ประเทศไทยออกกฎหมายที่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการลักลอบแอบถ่ายภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์เป็นการเฉพาะ เพื่อมุ่งหวังให้เกิดการละเมิดลิขสิทธิ์ให้น้อยลง ซึ่งผู้เขียนจะพิจารณาตามร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับการบันทึกภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ พ.ศ. .... และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 ซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทต่อไป

---

[76] พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 26.